

קובץ
באר התורה

(קמא)

פרשת וירא

קובץ באר התורה (קמא) פרשת וירא

יו"ל

ע"י מכון "יד יוסף"

לעילוי נשמת רבי יוסף מלכא בן עישה ע"ה

נשמח לקבל הערות והוספות ותגובות

ולהצטרפות לרשימת התפוצה

ניתן לשלוח ל:

as0583233587@gmail.com

פקס: 036770810

קובץ באר התורה (קמא) פרשת וירא

תוכן הענינים:

- 5..... באיסור שקר, ובדין שקר במקום בושה, וצניעות, ועין הרע
- 13..... וצויתי את ברכתי בלימוד הלכות שמיטה
- 15..... בדין מסך זמני תפילות בבית הכנסת
- 24..... אברך שאוכל סנודיץ בכולל איך ישאיר קצת לברכת המזון
- 25..... האם בחורי ישיבה קטנה צריכים להדליק נרות שבת
- 26..... האם מותר לקנות באלו שמוכרים פירות שלא כדין
- 27..... מדוע קוראים ההפטרה של שמחת תורה בעניין וזאת הברכה
- בדין ברכה על רעמים וברקים באמצע קריאת התורה - האם מותר להיות
במלון שיש שם יכול נכרי מכתב לקובץ מנורה שבדרום חשוון.....
- 29.....
- דברי חיזוק משום הסדקים בבנינים מאת הג"ר גמליאל הכהן רבינוביץ
שליט"א.....
- 32.....
- 33..... הוספות ומכתבים לגליונות קודמים
- הוספה לבאר התורה קמ עוד בענין האיסור לקדש את האשה עד שיראנה
33.....
- 33..... עוד בענין הנ"ל – תירוץ חדש מהגר"ג רבינוביץ שליט"א
- 34..... עוד בעניין האם יש להקדים ברכה על פירות שביעית
- תשובת הראש"ל הגר"י יוסף שליט"א בעניין לכמה אנשים לחכות בחזרת
הש"ץ.....
- 35.....
- תגובה מאת הרה"ג יוסף סעדו שליט"א בעמח"ס מסיני בא, באיסור ללכת
אחרי אשה.....
- 37.....

קובץ באר התורה (קמא) פרשת וירא

יוצא לאור

לעילוי נשמת זקנתי הרבנית הצדקנית

מרת עליזה עישה בת לאוני ע"ה

אשת חבר

לזקני מרן הגר"א פורת טהרני שליט"א

נלב"ע ב' שבט תש"פ

לעילוי נשמת האשה הצדקנית אם זקני

מרת עישא אליו בת איזה אביטבול ע"ה

נלב"ע ד' תשרי תשפ"א

ת.נ.צ.ב.ה

קובץ באר התורה (קמא) פרשת וירא

באיסור שקר, ובדין שקר במקום בושה, וצניעות, ועין הרע

גם אַמְנָה אַחֲתִי בַת אָבִי הוּא אָךְ לֹא בַת אִמִּי וְתָהִי לִי לְאִשָּׁה. (כ יב)

והיינו דאמר אברהם אבינו לשאלת אבימלך בפסוק י' מה ראית כי עשית את הדבר הזה, והשיב, ויאמר אברהם כי אמרתי רק אין יראת אלהים במקום הזה והרגוני על דבר אשתי, וגם אמנה אחותי בת אבי היא אך לא בת אמי, ופירש"י אחותי בת אבי היא, ובת אב מותרת לבן נח, שאין אבות לגוי, וכדי לאמת דבריו השיבם כן, ואם תאמר והלא בת אחיו היתה, בני בנים הרי הן כבנים, והרי היא בתו של תרח, וכך הוא אומר ללוט, כי אנשים אחים אנחנו, אך לא בת אמי, הרן מאם אחרת היה.

וכה"ג איתא בגמ' ביבמות דף סג ע"א, רב הוה קא מצערא ליה דביתהו, כי אמר לה עבידי לי טלופחי, עבדא ליה חימצי, חימצי, עבדא ליה טלופחי, כי גדל חייא בריה אפיך ליה, אמר ליה איעליא לך אמך, אמר ליה אנא הוא דקא אפכינא לה, אמר לה היינו דקא אמרי אינשי דנפיק מינך טעמא מלפך, את לא תעביד הכי, שנאמר למדו לשונם דבר שקר העוה וגו' ויעו"ש עוד במפרשים.

ובמהרש"א בחידושי אגדות שם כתב, למדו לשונם דבר שקר העו וגו', ר"ל גם כי הכא שראוי לומר לכבוד אביו שקר, מ"מ כדי שלא ירגיל האדם בכך, לא יאמר שקר גם במקום הזה, והיינו דכתיב למדו לשונם וגו', אמר על אותו דור הרע אחר שנלאו ולא היה בידם לומר שקר במקום העוה ואינו ישר, למדו לשונם דבר שקר כדי להרגיל עצמם בכך.

ובאורחות צדיקים שער השקר (בד"ה התשיעי) באיסור שקר, כתב, התשיעי המספר בספור דברים ששמע והחליף בדברים אודות חפצו ואין הפסד לשום אדם בזה, אך יש לו מעט הנאה בשקרו, אע"פ שאינו מרויח ממון בכך, כגון רב שאמר לאשתו עשי לי טלופחי ועשתה חמצי וכשאמר חמצי עשתה לו טלופחי, הלך היא בנו והפך הדברים כשהיה חפץ (רב) חמצי אמר לאמו תעשי טלופחי, והיא עשתה חמצי, וזה הבן עשה לכבוד האב כדי שיהא לו מזמן המאכל שחפץ ואעפ"כ מחה בידו שלא לעשות עוד, משום למדו לשונם דבר שקר (ירמיה ט ד) אך אין עונש בזה השקר כענש המשקרים על לא דבר, עכ"ד.

קובץ באר התורה (קמא) פרשת וירא

ומשו"ה נראה דגם בכה"ג דשרי לשקר, יש לעדיף ולמעט ככל היותר שלא לשקר, ולמצוא מילים חלופיות כדי שלא להוציא שקר מפיו, וכן כתב בעל החפץ חיים (רכילות כלל א' ס"ח) וז"ל: ולענין מה להשיב, אם שואלו: מה דבר פלוני אודותי, תלוי בזה, אם יש לו עצה להשיבו, באפן שלא יהיה שקר גמור וגם לא יהיה רכילות, ישיבהו באפן זה, ולא יוציא שקר מפיו. ואם הוא מביין, שחברו לא יקבל זה לתשובה, מתר לומר שקר גמור מפני השלום". עכ"ד. וכן הו"ד מרן הגרי"ש אלישיב זצוק"ל בספר אשרי האיש (או"ח ח"א פרק ל אות יז) וז"ל: הרוצה לשקר כדי למנוע מעצמו או מחבירו בושה או צער, ישתדל שלא יהיה שקר ממש, אלא יאמר באופן המשתמע לשני פנים, או יתחמק ממנו. עכ"ד.

וכן כתב מרן שר התורה הגר"ח קניבסקי שליט"א בספרו "אורחות יושר" (שער אמת) שגם מה שהתירו חכמים לשנות כגון מפי דרכי שלום (יבמות סה ע"ב) ובהני תלת מילי משנו רבנן במסכת ובפוריא ובאושפיזא (ב"מ כג ע"ב) אין לומר שקר ממש אלא לישנא דמשמע לתרי אנפי שהשני יטעה בזה, ושכן כתב רבינו בחיי בפרשת וישלח ומקורו מהמדרש רבה (ב"ר פע"ח סי"ד) עד אשר אבא אל אדני שעירה אמר רבי אבהו חזרנו על כל המקרא ולא מצאנו שהלך יעקב אבינו אצל עשו להר שעיו מימיו, אפשר יעקב אמתי היה ומרמה בו, אלא אימתי היה הוא בא אצלו, לעתיד לבוא, הדא הוא דכתיב ועלו מושיעים בהר ציון לשפט את הר עשו אע"ג שעשה כדין כדאמרינן בע"ז דף כב ע"ה ישראל שנזדמן לו גוי שואלו להיכן הולך ירחיב לו את הדרך, מכל מקום יעקב אבינו שהיה אמיתי לא היה אומר שקר ממש, וקאמר שכון לעתיד לבוא רק עשו לא הביין.

ובהמשך דבריו שם כתב הגר"ח"ק, בזה"ל: ובא ראה עד היכן היו חז"ל דבוקים במדת האמת דאמרינן ביבמות דף סג ע"א רב הו הקא מצערא ליה דביתהו וכו' וקשה איך לא עלה בדעת רב לעשות כן עד ששמע מבנו, והלא דבר פשוט הוא, וצריך לומר דרב היה משרש כל כך במדת האמת, שלא עלה בדעתו כלל שאפשר לשנות מהאמת. עכ"ד.

ולענין השאלה האם מותר לשקר ולומר שאינו יוצא לפגישות, והנראה לומר בזה שהוא דהוי כפוריא דמותר לשנות, דהנה בעיקרא דהאי דינא איתא בגמ' בב"מ דף כג ע"ב, בשם רב יהודה אמר שמואל, בהני תלת מילי עבידי רבנן דמשנו במלייהו, במסכת, ובפוריא, ובאושפיזא, וכן נפסק ברמב"ם בהל'

קובץ באר התורה (קמא) פרשת וירא

גזילה פרק יד הלכה יג, וכן ברי"ף בדף יג ע"א מדפיו, ובסמ"ק מצוה רנב, וברא"ש ב"מ פרק ב' סימן ה. ובשו"ע חו"מ סו"ס רסב יעו"ש. ובתוס' שם בסוף העמוד הקשו מדוע לא אמרינן ההיתר משום דרכי שלום שמותר לשנות כדאיתא ביבמות דף סה ע"ב, והשיב משום דהני נמי משום דרכי שלום הן ורגילין יותר מאחרים להכי נקט הני, וברי"ף כתב ביותר שמה שאין היתר משום דרכי שלום כי היתרא דדרכי שלום היינו במילתא דרשות אבל הכא הוא מילתא דמצוה, ומשו"ה נראה דגם הכא שהולך לפגישות יכול לשקר ולומר שהוא למקום אחר, כי סו"ס הוא מצוה. אלא דסו"ס מדברי הגמ' נראה דהתירו דוקא לצורבא מדרבנן, וי"ל דכל בחור ישיבה חשיב צורבא מרבנן לענין זה, ואולם י"ל גם שהרמב"ם והשו"ע לא חלקו בזה לדינא בין צורבא מרבנן לשאר אינשי, ועיין עוד מש"כ בזה בספר תתן אמת ליעקב פ"ה ס"א.

ועוד נראה ביותר שההיתרא הוא לכל מילי דצניעות, וכמ"ש רש"י שם, בפוריא. שימשת מטתך, יאמר לאו, מדת צניעות הוא. עכ"ד, ונראה דה"ה לכל מילי דצניעות, וכן כתב בספר מעדני שלמה עמ' קנא בשם הגרשז"א כה"ג לגבי אשה שהולכת לטבול שיכול לשקר, וכן כתב מרן הגר"ע יוסף זיע"א בספר טהרת הבית (ח"ג חציצה סוף הערה נז) שאשה שהולכת לטבילה וחברתה שואלת אותו לאך פניך מועדות, שיכול לשנות מפני הצניעות, וכעין מאי דאמרינן בב"מ דף כג ע"ב דעבידי רבנן דמשני במלייהו בפוריא וכו' יעו"ש, ונראה דמוכח דנקט לדינא דההיתרא הוא לאו דוקא לצורבא מרבנן, ונקיט צורבא מרבנן בלאו דוקא, אי נמי י"ל שיותר שכיח שיזהר בדברים אלו. והבן.

וכן כתב בשו"ת שבט הקהתי (ח"א סימן שעז) שעדיף שתאמר לשון דמשתמש לתרי אנפשי, ואם לאו מותר לה לשנות בשביל הצניעות, וכן כתב באסיפת יצחק (כ"ז טבת תשס"ז) בשם הגר"ק שאשה שהולכת למקוה, יכולה לשקר, וכה"ג הביא כן בשם הגר"א נבנצל שליט"א רב העיר העתיקה בירושלים עיה"ק, אבל הוסיף שתשתדל למעט בשקר כמדת האפשר, ושכן השיב הגר"א שלזינגר שליט"א אב"ד גילה.

וכן יש להוכיח מהא דאיתא בגמ' בסנהדרין דף צז ע"א, אמר רבא, סח לי רב טביומי, שאילו היו נותנים לו כל חללו של עולם לא היה משנה בדיבורו, שנזדמן לו לשהות במקום אחר, קושטא שמו שלא היו משנים בדיבורם, ולא

קובץ באר התורה (קמא) פרשת וירא

היה אדם שם בלא זמנו, יום אחד היתה אשתו חופפת ראשה, באה שכנתה ודפקה בדלת, סבר לא משורת דרך ארץ שתכנס לבית, אמר לה שאשתו אינה בבית, אחר המעשה נפטרו שני בניו, ובאו אליו אנשי המקום ושאלו אותו על מיתת הבנים שלא היה נהוג בימים ההם, וסיפר להם המעשה, אמרו לו בבקשה ממך צא ממקומנו, ואל תגרה מיתה באנשי המקום, ויעו"ש ביעב"ץ שהקשה שהרי מצינו שהקב"ה שינה בדיבורו מפני השלום, ויעו"ש מה שתירץ.

ועוד חזיתי בזה להגאון האדיר רבי אברהם ארלנגר זצ"ל (שנלב"ע שבוע שעבר) שהעיר בזה שלכאורה רב טביומי שינה בדיבורו מטעם צניעות שלא רצה שתיכנס השכנה בזמן שהיא חופפת בראשה, וכתב ליישב לפי מש"כ בארחות צדיקים (סוף שער השקר) שגם בדברים שהתירו חכמים לשנות משום עונה או צניעות, מכל מקום אם יכול לענות באופן שלא ישקר הוא טוב מאוד, ומשום כך נענש רב טביומי על שלא ענה באופן שאינו שקר.

וכן נראה להוכיח גם לפי מש"כ התוס' בד"ה בפוריא, שמותר לשקר משום הבושה דגם בכה"ג דאיכא בושה שרי ולא דוקא כמו דמיירי התוס' דהנה כתבו שם בתוס' בזה"ל: בפוריא. אין רגילות שישאלהו כפירוש רש"י אם שימש מטתו אלא אם בעל קרי היה ולא בא לבית המדרש ושאלוהו למה לא בא ישנה ויאמר שחולה היה או שאר אונס אירע לו אי נמי שאלוהו שכבת על מטה זה לא יאמר לו כן פן יראה בה קרי ויתגנה. עכ"ד, וכן יש להוכיח מדברי המאירי שם שכתב בזה"ל: וכן אם שאלוהו על עסקי מטתו ודברים שבצנעה נוהג בתשובתו דברים שאינן על צד הצניעות ואינו חושש כגון אם ראוהו טובל אומר שמגע שרץ נזדמן לו אף על פי שהוא טובל לקריו. עכ"ל, ומוכח מדבריו דההיתרא הוא על כל מילי דבצנעא.

וכן מוכח מדברי הספר חסידים (סימן תרמב) וז"ל: יכול אדם לשקר כדי שלא יתבייש חבריו וכשישקר יעסוק לשנות כדי שלא יהא נראה כל כך שקר לגמרי כי מצינו שאמר (עזרא י' ב') אנחנו [וגו'] הישבנו [ונשב] נשים נכריות שמואל הקטן אמר אני הוא שעליתי שלא ברשות כדי שלא להלבין פני אחר אבל במקום שאחד חוטא מלבינים פניו כמו שאמרו אם ישנו לשוחט לפנינו נשאל לו אם לא ידע הלכות שחיטה הרי אף על פי שמתבייש אין חוששין לשאול אותו למה שחט כי לא היה לו לשחוט עד שיאמר לפני חכם הלכות שחיטה. עכ"ד,

קובץ באר התורה (קמא) פרשת וירא

והנה כתבו בפוסקים להוכיח מדברי הגמ' בברכות שם, דאיתא שם, רב פפא בירך על ההדס תחילה ואח"כ על השמן אמרו לו לא סבר מר הלכה כדברי המכריע, אמר להו הכי אמר רבא הלכה כבית הלל, ולא היא לאשתמוטי נפשיה הוא דעבד, ופירש"י, לא אמר רבא הלכה כבית הלל, אלא רב פפא אכסיף לפי שטעה והשמיט עצמו בכך, ומוכח דמותר לשנות מפני הבושה, וכן דייק בשדי חמד (מערכת הש' אות כז ומערכת כ' אות ח) וכן כתב בשו"ת רב פעלים (חו"מ ח"ג סימן א) ששאני בושת שקשה מאוד שנשפך דמו בקרבו משו"ה מותר לשנות יעו"ש, ובבן יהוידע בברכות שם, וע"ע במהרלב"ח בקונ' הסמיכה בד"ה ובר והו"ד בגליון הש"ס בברכות דף מג ע"ב במש"כ בזה, שיש לחלק בין אם עשה מעשה שיש בושה לבין היכא דלא הוה מעשה דלא הוה כיסופא כ"כ.

ואמנם מדברי התוס' שם שכתב שאף שכן האו גירסת רש"י, אבל הרי"ף פסק כרבא משמע שלא היה גרוס ולא היא וכו' יעו"ש, וכן כתב בשיטמ"ק בברכות שם, וכן בהגהות הגרי"ב בברכות שם הביא תשובת הרמ"ע מפאנו סו"ס ה' שכתב, שרב פפא מסברא דנפשיה פליג וכו' ואי לאו דקים ליה דהכי הלכתא לא עביד עובדא בנפשיה עכ"ד, וכן מרן החיד"א בברכ"י (חו"מ סימן יב סק"ב) כתב להביא את דברי האדמת קודש שהוכיח מדברי הגמ' בברכות דף מג ע"ב שמשום כיסופא שלא יאמרו שטעה מותר להוציא שקר מפיו ודחה מדברי התוס', וע"ע במש"כ בזה בשו"ת יביע אומר ח"ב חו"מ סימן ג' אות ו', וע"ע במש"כ בשו"ת שבט הלוי ח"ה סימן ב'.

וכן נראה דמפני הבושה שרי לדינא בשו"ת מהרש"ם ח"ז סימן קנז ע"ב, וע"ע בזה בדעת תורה למהרש"ם או"ח סימן, שזו פלגותא בין רש"י לתוס' בע"ז דף נח ע"א וכתב גם להוכיח ממש"כ בתשובות הרא"ש (כלל פב סימן א) וז"ל: וכי האי גוונא מצינו בכמה מקומות בגמ' שהאמוראים שינו בדבריהם מחמת כיסופא יעו"ש, וכן כתב להקל בספר סדר היום (סדר פורים דף רלט) יעו"ש,

וכן כתב בשדי חמד (מערכת ש' כלל כת, מערכת כף כלל ח) כתב שמותר לשקר כאשר הבושה גדולה כגון שעשה חכם מעשה בטעות אזי נהגו החכמים לשקר, אבל אם אומר דבר בטעום אין נכון לשקר כלל, יעו"ש, וכן כתב לדינא להקל בזה בחכם צבי סימן מד, ומרן החבי"ף בספר חפץ חיים (סימן יט אות יז) וז"ל: וה"ה אם מתבייש שעשה שלא כדין ישקר שכן אמר

קובץ באר התורה (קמא) פרשת וירא

אדם גדול אע"פ שאינו כן, ברכות מג: עכ"ד, וע"ע בזה במור וקציעה סימן קנו.

והנה לגבי בעל תשובה שיכול לומר שתמיד שמר תורה ומצוות היכא שאין נפק"מ לשואל, ושכן השיב מרן הגרי"ש אלישיב זצוק"ל והו"ד בספר אשרי האיש ח"א עמ' קצה, וכן כתב בספר ידי כהן אמת לאמיתה עמ' קלו בהערה 211 להוכיח ממש"כ מרן החיד"א בספר טוב עין (סימן ו) בדין השקאת מי סוטה לאשת אחד שחטא וחזר בתשובה יעו"ש, וע"ע בזה בילקו"י שבוע שמחות ח"א עמ' כג במש"כ בזה לגבי נישואין של בעלי תשובה שצריכים לגלות שהיו בעלי תשובה שלא חיו ע"פ התורה, אבל אינם צריכים לפרט את החטאים.

וכה"ג הו"ד מרן הגרי"ש אלישיב זצוק"ל בספר הליכות בין אדם לחבירו (עמ' שעח) באשה שהפילה את עובריה רח"ל ואין הדבר ידוע, ולאחר מכן ילדה זכר, ושואלת אותה חברתה או שכנתה מתי יהיה פדיון הבן, מותרת לומר בת כהן או בת לוי אני ופטורה אני מפדיון הבן, יעו"ש,

ומצאתי דבנ"ד כתב בספר תתן אמת ליעקב (פ"ה סי"ז) ששאל למרן הגרי"ש אלישיב זצוק"ל בציוור שבחור יצא לפגישה ולמחרת שאלו חבירו היכן היית אמש האם היית בפגישה, שמותר לו לשנות, אם מתבייש לומר לו האמת. וכן נראה פשוט בציוור שאשה הפילה ר"ל ואח"כ ילדה בן זכר ושאלה חברתה מתי יהי פדיון הבן, שמותר לה לשנות ולומר שהיא בת כהן או לוי ומש"ה לא יהי פדיון אם היא מתביישת לומר לה האמת, והוסיף עוד, שכן יש להביא ראי דמותר מכל השיטות של פוריא שהפי' לענין קרי, וכן ב'מסכתא' שמשנה כי ישאלו אותו ולא ידע ויתבייש. עכ"ד, וכן מטו בשם מרן הגר"ח קניבסקי שליט"א (וכה"ג דהוא משום צניעות השיבו לי בקו דרך אמונה, בשם מרן הגר"ח קניבסקי שליט"א).

ויעו"ש עוד בספר תתן אמת ליעקב (עמ' רלד) שכתב להוכיח שמותר לשקר מפני הבושה, וז"ל: נאמר "אעשה לו עזר כנגדו" אם זכר עזר, ואם לאו כנגדו, אמר רבי יהושע בר נחמיה אם זכה כאשתו של רבי חנינא בר חכניאי, ואם לאו כאשתו של רבי יוסי הגלילי, רבי יוסי הוה ליה אנתתא בישא והות ברתא דאחתיה, והות בזית ליה קדם תלמידוי אמרינן תלמידיו שבקא להדא אנתתא בישא דליתא מיקרך, אמר להון פורנא רב עלי לית בידי מה אשבוק לה, חד זמן הוון יתבין פשטין הוא ור"א בן עזריה דמן חסלין א"ל משגח

קובץ באר התורה (קמא) פרשת וירא

רבי ואנן סלקין בביתא, א"ל אין סליק כי סליק אמכת לאפה ונפת לה צפה בההיא קדירה, אמר ליה אית בההיא קדירה כלום, א"ל אית פרפריין אזל גליתה ואשכח פרגיין, ידע ר"א בן עזרה מה הוא שמע, יתבון להון אכלין, א"ל רבי לא אמרת אלא פרפריין, והא אשכחנן בגווה פרגיין, א"ל מעשה נסים מן דחסלין, א"ל רבי שבוקא ההיא אנתתא מינך דלית היא עבדא ליקרתך א"ל פרונא רב עלי ולית בי מה אשבוק לה א"ל אנן יהבינן לה פורנא ושבקית מינך עבדון ליה כן פסק ליה פורנא ושבר יתה מיניה ואסבון יתיה איתתא אחרא טבא מיניה עכ"ל, הרי שמשום הבושה נעשה להם נס. ויעו"ש עוד שהביא ראיה מהמדרש רבה (איכה רבה בד"ה כד רבי יוחנן) יעו"ש,

ועוד י"ל דמשום הבושה שייך לא רק משום דרכי הצניעות, אלא דאם ירד השידוך, יהיה בושה גדולה, וקרה כבר לעולמים שהתפרסם על בחור שסגר כי הבחורים חשבו שסוגר, ולבסוף לא סגר והבחור לא הגיע לישיבה מזה כמה חודשים.

ועוד י"ל להיתרא משום עין הרע, שהרי זה אחד מהטעמים שמסתירים את דבר הפגישות (וכמו שנקט בספר לעת מצוא, גולדברג, יעו"ש) וכתבו הפוסקים להוכיח דאף משום עין רעה מותר לקר, ממה שאיתא בגמ' ביבמות דף קו ע"א ובגמ' בב"ק דף קטז ע"א, מי לא תניא, הרי שהיה בורח מבית האסורין והיתה מעברא לפניו, ואמר ליה טול דינר והעבריני, אין לו אלא שכרו, אלמא אמר ליה משטה אני בך, הכא נמי משטה אני בך, אמר ליה אבוך היכא, א"ל במתא, אימך היכא, א"ל במתא, יהיב בהו עיניה ושכיבן עכ"ד, ומוכח שמותר לשקר כדי להציל את עצמו מהפסד ומצער, וע"ש ביעב"ץ, ובאנציקלופדיה תלמודית (הערות כרך ח' הזכרת נשמות טור תרח) שזה משום עין הרע,

ובעיקר עין הרע ראה עוד מש"כ בזה בקונ' דברי יוסף עמ"ס בבא בתרא [ומכיון שהדברים לעת עתה לא עומדים לצאת לאור, אצרך מש"כ שם, להביא דברי החזו"א (ב"מ ליקוטים סימן כא לדף יז בד"ה יהבו) כתב שעין רעה, שע"י מחשבתו תוכל לשמש גורם להרס וחורבן של גשמים מוזקים, והוא שע"י שבני אדם מתפעלים ממצואות מוצלחת מעמידים את מציאות זו בסכנה, ומ"מ כ"ז ע"י הקב"ה שהכל ביד הקב"ה ועיין]. וכמו כן איתא בגמ' בב"מ דף קז ע"ב על מאי דכתיב "והסיר ה' ממך כל חולי" אמר רב זו עין, [ופירש"י כל חלי, דבר שכל החלאים תלוין בו, וזו העין, עין רעה], רב

קובץ באר התורה (קמא) פרשת וירא

לטעמיה, דרב סליק לבי קברי, עבד מאי דעבד, אמר תשעה ותשעה בעין רעה, ואחד בדרך ארץ ע"כ, וכן מוכח מהגמ' בברכות דף נח ע"ב, דאיתא שם, רב פפא ורב הונא היו מהלכים בדרך, ופגשו את רב חנינא, אמרו לו בראתונו אותך עלינו לברך שני ברכות, אחת ברכת שהחיינו, והשנייה ברכת שחלק מחכמתו ליראיו, מפני שהיה חכם גדול בתורה ואמר אף אני יברך עליכם ב' הברכות הנ"ל, ואני יוסיף עוד ברכה של חכם הרזים שאתם חשובים בעיני כשישים ריבוא, אמרו לו שהוא כ"כ חכום ונבון עד שנתנו בו עיניהם ונפטר, והוא משום עין הרע, וכן מוכח ממה שנאמר לגבי אשתו של משה רבינו ע"ה שאמר "אשה הכושית" ורבותינו אמרו שהיתה יפת תואר ויפת מראה, ופירש"י שם, כאדם הוקרא את בנו הנאה כושי שלא תשלוט בו עין הרע יעו"ש, וראה עוד בספר ואין למו מכשול ח"א עמ' כט שהוכיח מעשרות סיפורים ברעת העין רעה, ובמש"כ עוד בזה בספר אמת קנה עמ' רמז שיודע בכמה נשים שהפילו מחמת עין הרע יעו"ש.

קובץ באר התורה (קמא) פרשת וירא

וצוית את ברכת בלימוד הלכות שמיטה

בעיקר השכר של וצוית את ברכת בלימוד שמיטה, והאם הוא גם בשמיטה שבזמן הזה מדרכנו, הארכת בקונטרס שערי יוסף בהלכות שביעית ח"א, ועתה ראיתי בספרו של ידידי הגאון רבי ישי מזולומיאן שליט"א גבורי כח מהדורת תשפ"ב עמ' נד, שסיפר מרן הגר"י זילברשטיין שליט"א בשיעור בכולל בית דוד בחולון (ג' אב תשפ"א) הגיע אלי אשה ועמה בנה נער צעיר ודמעתם על לחיים הנער אינו מוצא טעם בלימוד התורה, אין הוא נהנה מהלימוד הגמרא מה יהיה, ואמר להם שבמצות שמיטה מצינו ברכה מיוחדת שכמעט ולא מצאנו במקום אחר "וצוית את ברכת" ונראה שאף בלימוד התורה תתקיים ברכת הוצוית ואם יעסוק בלימוד מסכת שביעית ובהלכות השמיטה שיש בהם חביבות מיוחדת תגיע אליו ברכת מתיקות ועריבות התורה, וברוך ה' לאחר זמן שמע שהרגיש הבחור מתיקות בלימוד.

וכה"ג הביא שם עוד בעמ' מא בשם מש"כ בספר חכו ממתקים (ח"ב עמ' קעד) שתלמיד חכם אחד שעסק בהאדרת תורת שנת השמיטה, בקרב רבים אירס את בנו בגיל צעיר יחסית במהלך שנת השבע, וכשעלה להתברך מפי מרן הגרש"ז אורעבאך זצוק"ל אמר לו אצלך כבר התגשמה ברכת וצוית את ברכת ע"כ, ומזה לכאורה ילפינן שצוית את ברכת הוא לאו דוקא בפירות או בירקות, אלא גם ברוחניות.

ואפשר לבאר בזה שכל אחד ואחד לפי ברכתו, ועיסוקו למען שנת השבע, והרי גם אלה שתומכים לקרן השביעית יש להם שכר של וצוית את ברכת, וכעין מה שכתבנו בקונ' שם בשם מרן פוסק הדור הגר"מ שטרנבוך שליט"א בעמח"ס שו"ת תשובות והנהגות, וראב"ד העדה החרדית בירושלים, שתמיכה בקרן השביעית הוא כעין יששכר וזבולון.

וראיתי עוד בספר שבענו מטובך (עמ' נד) והו"ד בספר גבורי כח (מהדו"ב עמ' כז בהערה) שרבינו הגר"ח קניבסקי שליט"א חידש כי מה שאמרה תורה וצוית את ברכת אינו רק לבעלי האדמה המשביתים את השדה, כל מי שמסייע להם בממון, יזכה גם הוא לראות את הברכה בעניניו, ובאמת רבים ראו ברכה של ממש בדור האחרון מכוח הסיוע לשומרי השביעית, ושכן כתב במהרי"ל דיסקין זצ"ל מכתב נלהב לכבוד הברון רוטשילד, כדי שיסייע לשומרי שביעית כהלכתה, וצוית את ברכת וכו' תמצא קן לה גם בפראיז

קובץ באר התורה (קמא) פרשת וירא

באסמי רום כבודו ובכל משלח ידו, ואכן אחרי שקיבל את מכתבו המיוחד, נרתם הברון לסייע לשומרי השמיטה בארץ הקודש יעו"ש עוד במה שהאריך במעלת התמיכה לקרן השביעית.

קובץ באר התורה (קמא) פרשת וירא

בדין מסך זמני תפילות בבית הכנסת

מוצאי שבת קודש פרשת בראשית תשפ"ב

נשאלתי מאת אמו"ר שליט"א אודות מה שנהגו בבתי כנסיות לשים מסך דיגטלי, האם ראוי לשים כן בבית הכנסת, וכך מה הדין בשבת קודש, שהרי המסך המתחלף כל הזמן, והאם יש לאסור בזה משום עובדין דחול.

וראשונה מזה הראוני בספר כי בו שבת להגאון רבי בנימין חותה שליט"א ח"ב עמ' קיז, בהלכה קח, מצוי בבתי הכנסת החדשים מסך מחשב המחובר למחשב המראה למתפללים את זמני התפילות ושיעורי התורה ופועל בשבת להלכה אין איסור להשאירו פועל בשבת, ובהערה רו שם כתב, פוק חזי מאי עמא דבר וזה הכלל כל דבר שרבים נוהגים לעשותו אין בו משום אושא מילתא ועובדין דחול כמבואר בסעיף נב, ושכ"כ בשו"ת שערי עזרא ח"ד סימן ט', ואמנם כתב שם בהל' קט, שמסך המחובר למחשב בבית הכנסת המראה זמני תפילות ואירועים מיוחדים אין ראוי להראות בו תמונות כגון כשכותבים ברכת מזל טוב לחתן וכדומה, כיון שיכול לבוא מכך תקלה שאנשים שאינם שומרי תורה יבואו גם בביתם להפעיל מחשב או טלוויזיה בשבת ע"י שעון, ובהערה רז כתב שם שכן הורו לו כמה מגדולי ישראל וביניהם מרן ראש הישיבה הגאון רבי אהרן לייב שטיינמן זצוק"ל והגר"מ מאזוז שליט"א ועוד, ושכן כתב בשערי עזרא שם.

ואמנם כ"ז מצד שבת אבל מצד כוונת המתפללים יש להניח את המסך למעלה, ומצד קדושת בית הכנסת נראה שכל שיש בזה צורך.

ובקובץ בית יוסף חלק מז, הובאה תשובת מרן הראשון לציון הגר"י יוסף שליט"א מתאריך ז' אדר תשע"ח בענין מסכים דיגטלים בבית הכנסת וז"ל: אודות מסכים דיגיטליים שיש בבתי הכנסת המראים את שעות התפלה, שיעורים וכיוצא, האם מותר להסתכל בהם לכתחלה בשבת. הנה מה שהכיתוב מתחלף מידי פעם על המסך, אין בזה חשש של חילול שבת ח"ו, כיון שהכל יודעים שהדבר נעשה מאליו, ולמדנו מהפסוק "לא תעשה כל מלאכה", שלא הוזהרנו אלא שלא לעשות מלאכה ביום השבת, אבל אין איסור אם המלאכה נעשית מאליה ביום השבת, ואדם אינו מצווה על שביתת כליו (ע' שבת יח ע"א, ובירושלמי פ"ב דשבת ה"א, ופי"א ה"א). ושלחן ערוך סי' רמו סעיף א, וסי' רנב סעיף א, וס"ה. ילקוט יוסף שבת כרך א חלק ראשון סימן רנב).

קובץ באר התורה (קמא) פרשת וירא

ואין לגזור שמא יחליפו מידע בלוח הנז' בשבת, וכדו', שאין אנו גוזרים גזרות מדעתינו. כאשר ביארנו באורך בשלחן המערכת מערכת ג' ערך גזרות, ושם דחינו מ"ש בזה אותו רב מב"ב, שיש לגזור גזרות מדעתינו גם בזה"ז, והביא ראיה מאיסור גדולי הדור לעלות להר הבית, שזו גזרה מדעתינו.

אולם כבר השבנו על זה בשלחן המערכת הנז', דהיכא שכל גדולי ישראל האמתיים מתארגנים יחד למנוע פירצה בדור, יש בידם כוח לגזור גזרה, כמו שאסרו בזמנו שלא להתעסק עם בנק לאומי בגלל החפירות בטבריה. דכל דוכתא שכל גדולי ישראל מתאחדים למנוע פירצה בדור, לא הוי בכלל אין גוזרים גזרות מדעתינו. וכך בענין הר הבית, אם נתיר להכנס לתחום מסויים בלבד, ואחר טבילה, יבואו רבים להכשל ולהכנס לפני ולפנים, ובלי טבילה, ובפרט שאנו לא בקיאים בתחום המותר והאסור להכנס להר הבית.

אולם יש להקפיד שהלוח לא יהיה תלוי בתוך בית הכנסת מול עיני המתפללים, אלא רק בפרוזדור שמחוץ לבית הכנסת, או בקיר אחורי, באופן שלא יסיח את דעת המתפללים מכוונת התפילה. ובמקום אחר כתבנו בזה בס"ד באורך, להסביר את טעמי ההלכה ומקורותיה. עכ"ד.

וכן אמר לי ידידי הרה"ג יוסף דהן שליט"א ששמע בשיעור לפני כמה שנים מהגאון רבי אברהם יוסף שליט"א רב העיר חולון אם מותר מסך מחשב בזמני התפילות מותר לכתחילה ואין שום ענין שלא להסתכל בזה והוא קבוע כל השבוע כיון שמפעילים אותו מערב שבת, וזה לא מחשב זה לוח מודעות, וכמו שמותר להתסכל בלוח מודעות מותר גם בזה, וכן לוח שמתחלף תמונות כל הזמן מותר לכתחילה, כיון שהוא רק תחלופה וגם כאן הרי הוא לא יגע בזה ולא דמי למחשב עכ"ד, וגם משום שיש בזה צורך התפילה וזיכוי הרבים, וכיון שיש מקומות שנהגו להתיר בזה, וגם משום מראית העין לחוש בזה כיון שכולם יודעים שזה הדרך.

ואמנם שמעתי עד מפי עד סיפור על מרן הגר"ח קניבסקי שליט"א שבא להכנס לברית בבית הכנסת כמדומני בעפולה, ואז משהו אמר לו שיש שם לויין של מרן הגרע"י זיע"א ולא רצה להכנס לבית הכנסת, וה"ה דס"ל לדידן, כי ס"ל ככי כל היוצא מן הטמא טמא. ויל"ע, ואיני יודע אם זה משום מרן הגרע"י זיע"א או משום המסך הנ"ל.

קובץ באר התורה (קמא) פרשת וירא

והראוני שהגרבי"צ מוצפי שליט"א נשאל בזה והשיב בזה"ל: רק הודעות של זמני תפלה ושיעורי תורה, שום הודעה אחרת או פירסום. ולהניח סמוך לכניסה. עכ"ד, וכנראה כוונתו להניח לכניסה משום שלא יפריע למתפללים.

וששאלתי להגאון העצום רבי עמרם פריד שליט"א בזה"ל: הסתפקתי במה שנוהגים בבתי כנסיות שיש מסך של זמני תפילות והלכות ועוד, האם ראוי שידלק בשבת בבית הכנסת, כי לכאורה יש בזה זילותא דשבת, ומהו לדינא? כמו כן יכול להיות שלא ראוי לשום אותו בתוך הבית הכנסת אלא בכניסה, שהרי שייך שלא יבואו להסתכל בו בעת התפילה? ,

והשיב לי בזה"ל: אם זה קבוע אין בעיה, אם משתנה לא להדליקו עכ"ל, וששאלתיו מדוע, כתב לי משום עובדין דחול.

והגאון רבי עובדיה יוסף שליט"א בנו של הגאון רבי יעקב יוסף זצ"ל השיב לי בזה"ל: מנהגנו שכל דבר שנוהגים בו רבים ואין בו חשש מראית העין יש להקל ואין כאן זילותא דשבת, ועוד שהוא דבר מצוה שבו מקילים בראיה אפילו לצורך חול, כמש"כ בסימן שו שז. ולכן אין חשש לזה, מה שהוא גורם להיסח דעת בתפלה, נראה שהיות ואדם ראה זאת פעם אחת אין מה לראות שוב ולכן יש מקום להקל. אף שבאמת יש מקום לדבריך. עכ"ד.

והגאון רבי יקותיאל אוהב ציון שליט"א בעמח"ס שו"ת יעלת חן וזכר עשה וש"ס כתב לי בזה"ל:

קביעת מסך דיגטלי בתוך בית הכנסת

כבוד ידיד נפשי וחביבי

הרה"ג ר' יוסף אביטבול שליט"א

אודות שאלתו על המסכים שמניחים בתוך בתי הכנסת ויש בהם זמני התפלות והשיעורים וכו', אי יאות לעשות כן הן בשבת והן בחול. הנה יש לחלק התשובה לכמה חלקים, ואכתוב בקצרה לחכם שכמותו.

א. מצד הלכות קדושת בית הכנסת, אין בזה שום חשש. ואין לזה קשר עם מה שדנו בפוסקים על הרבה נושאים שיש חשש דמיון לרפורמים, כי אין במסך משהו המיוחד להם. וכעין הידוע ביו"ד (סי' קעח) משם תשו' מהר"י קולון לענין חקות הגויים. ודו"ק. [ואם כי ידוע בזה דעת הגר"א לחומר,א,

קובץ באר התורה (קמא) פרשת וירא

הכא ל"ש זה כלל. והבן]. ומרנא שליט"א אומר ההלל עם כלי נגינה, וסובר שהחששות שהיו בזמן החת"ס וסיעתו [ראה באריכות כל דברי גדולי האחרו' בס' "מחולת המחניים"], לא שייכי כלל האידנא, ובפרט שהכל נעשה באימה ובהתרוממות הרוח.

ב. ואה"נ שיש לדון בזה מצד הלכות תפלה, שאם ידוע שהציבור מסתכלים בזה בעת התפלה, הו"ל ככל דבר המסיח דעת שיש לדאוג שלא יבא בעת התפלה, כמבואר בשו"ע (סי' צב) לגבי כל דבר הטורד, וא"כ יש לצדד טובא למנוע זאת מצד הלכות תפלה, וזה תלוי בסגנון האנשים, וגם בתוכן המתפרסם שם, כי אין חשש כ"כ לטרדת התפלה אם מפרסמים דברים כגון הנ"ל, אכן אם מפרסמים שם תמונות שונות וכל מיני הגיגים וכיו"ב, בזה יש מקום לחשש הנ"ל. [ולאחרונה נשאלתי אודות אדם יר"ש שהוא גרוש, ורואה את בניו פעם בשבוע בבית הכנסת, ולומד עמהם וכו' ומנשקם, האם יש בזה חשש, והשבתיו במה שראיתי בס' "מסורת משה" שהביא בשם הגר"מ פיינשטיין זיע"א להיתרא, כי הרמ"א קבע הלכה זו בהלכות "תפלה" (ר"ס צח), ולא בהל' "בית הכנסת". וע' מאיר עוז שם. ודו"ק. ועוד יש להרחיב בזה וכעת אין כאן מקומו].

ג. אך באופן עקרוני, יש לפעמים בעיה בזה מצד הלכות הנהגה, כי המכשיר הזה הוא כעין טלויזיה [ונקרא בשם "פלאזמה" כשם המכשיר הנ"ל], ויש שרואים בזה כעין מתן "הכשר" לתועבה, ואם כי אין אנו צריכים להזדקק למשובשים, מ"מ יש ילדים שלאונסם יכולים "להתבלבל" מזה... ולא יבדילו בין טמא לטהור, וימשכו בהיזק ראייה באיזה חנות או בית מפוקפק וכיו"ב, ולכן יש הסוברים שיש להפקיע מסכים אלו לגמרי משטחי הקדושה, כדי להורות על מלחמת הקדושה בעמלק המצנן. והדברים ידועים בכמה וכמה נושאים.

ד. וזכורני לפני כמה שנים, שהיה דיון בזה כאן בבית מדרשינו בעיה"ק טבריה, כי התורם ביקש להניח המסך בתוך בית הכנסת, והיו כמה מתנגדים, והסכמנו לשאול את פי מורינו הגאב"ד ר' אברהם דוב אוירבך זצ"ל, והוא אמר, כי בבית כנסת של "יראים" לא מתאים מכשיר כזה, והגם שאין בזה איסור מצד ההלכה, לא מצד הלכות בית כנסת ולא מצד הלכות שבת, מ"מ ריח לא טוב יש בזה...

קובץ באר התורה (קמא) פרשת וירא

ה. וגם בבית מדרשו של מרן אור עינינו הגר"ד קוק שליט"א לא הכניסו המכשיר בתוך ביהמ"ד, ואמנם הוא מונח בחוץ, כדי לעדכן הציבור בהודעות שונות. [ונראה שהגרד"ק שליט"א כדרכו - לא חייש כולי האי להסירו גם מה"לובי" של בית הכנסת, כי גלוי וידוע לכולם שיש מסכים של פרסום בעלמא, וכעין מ"ש הפוסקים בהא דל"ח למראית העין באכילת נקניק פרווה עם חלב, וכן בשימוש בשעון שבת לחשמל או ממטרות על הגינה וכיו"ב. ודו"ק].

ו. אבל יש להדגיש שאין אנו מדברים על המסכים הקטנים של "נדרים פלוס" שנפוצו כמעט בכל בתי המדרש ללא שום פוצה פה, ויש בהם הטענת כרטיסיות וכיו"ב, שבזה נראה שיש בעיה מצד עשיית צרכי חולין בבית הכנסת ובית המדרש. ולזה העירני ידידינו הרה"ג ר' חיים מלין שליט"א. ויש לשאול את פי גדולי הדור אם הדבר מוסכם, מחמת שהעיקר בזה הוא תרומות לצרכי קדושה, והשאר עניני עראי וטפלים אינון. וצ"ע.

כתבתי בקיצור לכבוד "מבקש ה"

בברכה רבה

יקותיאל אוהב ציון

ואמנם כתב לי בזה הרה"ג יוסף סעדו שליט"א בעמח"ס מסיני בא, נתיבות, מה שכתב הגאון הרב אוהב ציון לדון בענין המסכים מהא דאיתא בסי' צב מחמת דבר הטורדו. הנה יש לדון בזה עוד ממה שכתב מרן בסי' צ סכ"ג ובמה שכתבו המג"א שם גבי שלא להתפלל למול ציורים. ועיין להמשנ"ב שם. וטעמא דמלתא הוא מחמת שטורד תפלתו. אמנם הנ"מ דוקא בגובה קומת איש, משא"כ למעלה מקומת איש כמבואר שם במג"א ובמשנ"ב. אמנם עיין במשנ"ב דרשו שהביאו מ"ש הגרש"ז אויערבך שבזה"ז יש להחמיר אף למעלה מקומת איש. אמנם הנ"מ למול פניו, משא"כ אם נותנים המסך הנ"ל בצדי המתפללים, אין חשש שיסתכלו בזה בשעת התפלה. [וכמו כן כתב לי הרה"ג יוסף סעדו לגבי מה שהתיר לנשק בעת התפילה, והוא פולמוס בפנ"ע, ויתבאר עוד בפני עצמו, וראה עוד במש"כ בזה בגם אני אודך מתשובתי ח"ה סימן א].

קובץ באר התורה (קמא) פרשת וירא

ועוד שאלתי בזה להגאון רבי מאיר יוחנן אלקובי שליט"א בעמח"ס שו"ת שמן למאור ב"ח, בזה"ל: הסתפקתי במה שנוהגים בבתי כנסיות שיש מסך של זמני תפילות והלכות ועוד, האם ראוי שידלק בשבת בבית הכנסת, כי לכאורה יש בזה זילותא דשבת, ומהו לדינא? כמו כן יכול להיות שלא ראוי לשום אותו בתוך הבית הכנסת, אלא בכניסה, שהרי שייך שלא יבואו להסתכל בו בעת התפילה?,

וכתב לי בזה"ל: לכבוד הרה"ג המובהק חו"ב ידיו רב לו במלחמתה של תורה, כש"ת רבי יוסף אביטבול שליט"א, מח"ס שערי יוסף, הנני להשיבו על שאלתו כמסת הפנאי.

לכאורה יש לצדד להיתר לפי הדין דאין אדם מצווה על שביתת כלים בשבת, דאנן קיי"ל כבית הלל אליבא דרבי עקיבא (עיינן שבת דף י"ז ע"ב ודף י"ח ע"א), ואפילו אם יש בהם השמעת קול, וכמו שפסק מרן ז"ל בשו"ע (סימן רנ"ב סוף סעיף ה') דמותר לתת חטים לתוך רחיים של מים סמוך לחשיכה, והוא כדעת רב יוסף (בשבת דף י"ח ע"א) וכרבינו תם ז"ל בספר הישר (תשובות סימן ו'), וכמשמעות דברי הרי"ף והרמב"ם ז"ל שפסקו כמותו (עיינן בית יוסף ד"ה אבל).

ואפילו לשיטת הרמ"א זלה"ה שפסק (בדרכי משה אות ז' ובהג"ה לשו"ע שם) כדעת הטור (סימן רנ"ב) והתוס' (שבת שם ד"ה והשתא) ועוד ראשונים, לאסור טחינת רחיים שיש בהם השמעת קול משום זילותא דשבת, מכל מקום התיר (כדעת האגור סימן תקי"ט וסימן שמ"ג) להעמיד כלי משקולת שקורין זייגע"ר מערב שבת, אף על פי שמשמיע קול להודיע השעות בשבת, כי הכל יודעים שדרכן להעמידו מאתמול, ועי"ש.

והנה לפי כל האמור היה לנו להתיר בשופי להניח מסך לוח הזמנים דלוק בשבת, חדא משום שאין בו השמעת קול, ודמי טפי לדין דאין אדם מצווה על שביתת כליו, עוד י"ל דלשיטת הטור והתוס' דאסרינן באופן שיש השמעת קול היינו טעמא כדכתב הטור משום דאושא מילתא ואיכא זילותא דשבת, מצד מה שיחשבו האנשים שעשה מלאכה זו בשבת, מה שאין כן בפותח מים לגינתו מערב שבת דמישראל שרי וכפסק מרן ז"ל (ריש סעיף ה'), דלמרות שנראה לעין כל שנמשכים והולכים המים בשבת, מ"מ אין בזה זילותא דשבת כיון דאין עמה מעשה שמוכיח שנעשה בשבת. באופן דלא השמעת הקול קובע שהרי התיר הרמ"א ע"פ האגור להניח שעון המקשקש

קובץ באר התורה (קמא) פרשת וירא

שיש בו השמעת קול, אלא העיקר הקובע הוא דעת הבריות אם יעלו בדעתם שמלאכה זו נעשתה בשבת, והנה לגבי מסך לוח הזמנים שבאופן כללי מניחים אותו הגבאים על קיר הנראה לכל, ונועד לשם ידיעת זמני התפילות והשיעורים המתקיימים בשבת וזמני היום בהלכה וכיוצא, אין בו חשש זילותא, דלא יעלה על דעת שום אדם שהותקן והופעל בשבת. ולמרות שנהנה מעצם ראיית המלאכה האסורה הנעשית ביום השבת למרות שהחלה בערב שבת, אין בזה חשש, שהרי התירו להאדם להינות מתוצאת אי שביתת כליו, דקיי"ל (בסעיף ה') דטוענין בקורת בית הבד והגת מבעוד יום על זיתים וענבים, והשמן והיין היוצא מהם מותר, ע"ש וז"פ.

אולם לכאורה יש מקום בראש לחוש מטעמא אחרינא, והוא דלמרות שאין אדם מצווה על שביתת כליו ומותר להתחיל במלאכה בע"ש שתיגמר מאליה בעצם השבת וגם להינות ממנה וככל האמור, אולם בכל זאת מצינו שאסרו לתת צמר לתוך היורה שעל האש מערב שבת שמא יחתה בשבת (ועוד עיין בפרטי דיני המלאכות שאסור להתחיל בהן מערב שבת למרות שנגמרים בשבת, בסימן רנ"ג רנ"ד ורנ"ה), והטעם בזה שחששו בסוגי מלאכות אלו שיבוא לעשות מעשה אסור בעצם השבת כדי לתקנם.

ולכאורה ביחס למסך לוח הזמנים היה לנו לחשוש שמא יבוא לכבותו או לשנות זמני היום, ויש לדחות משני טעמים, דמסך הנ"ל אין בו כפתורים ללחוץ בו ואין אדם שיגע בו אפילו בימות החול, דהלחצנים נמצאים בחדר הגבאים לשנות בו כרצונם כנודע מהמציאות, ואפילו אם יש בו לחצן בצדדי המסך, מ"מ באופן כללי מסכים אלו מאחר ומיועדים אך ורק לידיעת זמני התפילות, הלחצנים שלהם מוצנעים מתחת למסגרת המסך, באופן שאין לדמותו לדין אחר שיש בו חשש דשמא יחתה כדי שנאסור הפעלתו מע"ש, הא חדא. והסיבה השניה היא שבאופן כללי מסכים אלו נמצאים במקום גבוה יחסית שאין יד כל אדם מגיעה לשם, באופן שאיני רואה סיבה להחמיר מצד כל הטעמים הנ"ל.

אולם נראה לענ"ד לענין מעשה דהגם שקבלנו הוראות מרן ז"ל שמותר להתחיל במלאכה בע"ש אע"פ שנגמרת בשבת ויש בה השמעת קול, בכל זאת מצאנו ראינו לגדולי פוסקי הספרדים יצ"ו שחששו בכגון דא, וחילי בזה ממה שכתב הגר"מ אליהו ז"ל (שו"ת מאמר מרדכי ח"א סימן ט') דמה שפסק מרן ז"ל כרב יוסף הוא באופן שהפעולה נעשית מבעוד יום ונמשכת

קובץ באר התורה (קמא) פרשת וירא

בשבת, דרך אז לא חיישינן להשמעת קול, אבל אם הפעולה מתחדשת בשבת גם רב יוסף סובר בזה לאסור, וע"ש. ולכן כדאי לחשוש לסברא זו, ובפרט שהגאון בעל אור לציון (ח"ב פרק ט"ז) נראה שדעתו לחשוש לזילותא דשבת בכל כה"ג.

ושוב ראיתי למרן הרי"ח הטוב ז"ל בשו"ת הוד יוסף (סימן נ') שכתב וז"ל, ודע דאין ללמוד מהלכות אלו להתיר בכלי שנתחדש בזה"ז מעשה ידי אומן שעשוי כמו כלי המורה שעות, דע"י הכנה שעושה בו האדם ומעמידו מערב שבת מבע"י יהיה הכלי הזה דופק בשעת אשמורת הבוקר וגם מדליק מעצמו נר להאיר בשעה זו באשמורת, דאיכא הפרש גדול בין נדון זה לבין הנך הלכות המתחילים בע"ש ונגמרים בשבת, דהתם התחיל בע"ש לעשות קצת מן המלאכה ולכן מה שנעשה בשבת שדינן ליה בתר הנעשה בערב שבת, אבל כאן בדין הכלי הנזכר שמעמידו מע"ש וע"י כך מדליק נר בשבת לא נעשה התחלה מן ההדלקה בע"ש אפילו כל שהוא, כי בעת שמעמידו לא נתהוה אפילו נצוץ קטן מן הדלקת הנר אלא כל ההדלקה נעשית בשבת, עכת"ד וע"ש עוד.

והעולה מדבריו דמה שהתיר מרן ז"ל להתחיל במלאכה אפילו שמשמיע קול, היינו דוקא היכא שלא נתחדש בשבת פעולת איסור שלא היתה קיימת מבעוד יום, אבל בדין השעון המדליק נר הרי שבשבת עצמה נתחדש דבר שלא התחיל בו מע"ש, ולכן יש לאסור. והוא ממש כדברי הגר"מ אליהו ז"ל. ואפשר דמשו"ה יש לחשוש גם להפעיל מכונת כביסה מבעוד יום, שהרי ברוב סוגי המכונות הרי שבשעת הפסקתה מצלצלת להורות על סיום הפעולה, והרי זה דבר אסור שנתחדש בעצם יום השבת, ולא דמי לפותח מים בגינתו שלא נתחדש דבר בשבת ממה שהיה מבע"י. והכי מסתברא דבקול המתמשך שאין בה חידוש, דעת בני האדם להתייאש ממנה ותולים שבודאי התחיל מע"ש, אולם כל שהקול מתחדש ויש בה מה חידוש ביחס למצבה בע"ש, הרי שגם לדעת מרן ז"ל יש לחשוש וככל הנ"ל. ולפי זה גם לגבי המסך הנ"ל יש לחשוש, שהרי אמת נכון הדבר שהתחיל פעולתו מבעוד יום, אמנם מאחר ובכל זמן מתחדש דבר כענין החלפת התמונה או החלפת הזמנים, נראה דיש לחוש לזה לפי האמור, ולכן כדאי להשאירו מכובה לכבוד השבת, שבודאי מאחר ובסופו של דבר, כלי זה הוא מסך, אפשר דיש בזה פרצה דחוקה בזלזול כבוד השבת, שהרי הרחוקים מן האמת ותינוקות שנשבו יבואו לחשוב דכשם שמותר להסתכל בזה מותר יהיה

קובץ באר התורה (קמא) פרשת וירא

להסתכל במסכים שלהם (למרות שלא קרב זה אל זה ופשוט), ולכן שב ואל תעשה עדיף. וע"ע בשו"ת מנחת יצחק (ח"א סימן ק"ז). שוב ראיתי מה שכתב בשו"ת משנה הלכות (חלק ט' סימן מ"ט) דהתיר להפעיל מחשב מערב שבת שימשיך לעבד נתונים גם בשבת, וכל זה רק באופן שנמצא בחדר סגור, ע"ש. הרי לנו שלא התיר באופן שנראה לבני אדם, ודוק מינה ואוקי באתרין. ומה שהתירו לכוין שעון שבת הוא משום כבוד ועונג שבת כמבואר בשו"ת אגרות משה (ח"ד סימן ס'), אולם לגבי המסך הנ"ל אני רואה בו פרצה לענין כבוד שבת, ובפרט לענין האנשים הרחוקים מן האמת שיחשבו להתיר לעצמם ראיית מסכים, ואוושא מילתא טפי. יש עוד מה להאריך טובא בסוגיא זו, אך די בזה כדי להשיב על שאלתכם, והיעב"א.

הצעיר מאיר יוחנן אלקובי יצ"ו

קובץ באר התורה (קמא) פרשת וירא

אברך שאוכל סנודיץ ככולל איך ישאיר קצת לברכת המזון

ראיתי בקובץ ווי העמודים מס' 96 סימן יב שנשאל מרן הגר"י זילברשטיין שליט"א באברך כולל שלא מספיק לאכול ארוחת בקור בבית ולכן מביא סנדוויץ לכולל ולפני תחילת הכולל אוכל את זה, ולאחר מכן מברך ברכת המזון, ואחד הת"ח עוררו שהרי איתא במס' סנהדרין דף צב ע"א אמר רבי אלעזר כל שאינו משייר פת על שחלנו אינו רואה סימן ברכה לעולם, שנאמר אין שריד לאכלו ע"כ לא יחיל טובו, וא"כ כשאתה אוכל את הסנדוויץ, ומשו"ה אתה לא רואה סימן ברכה, ומאידך אמר לו שאם ישאיר רצת פת זה יהיה בל תשחית, והאריך בזה מרן הגר"י שליט"א, והסיק, שמעיקר הדין די להשאיר גם פירורים גדולים קצת ולא פירורים שהם כאבק ונראה שישאיר שיעור של כזית לפי גודל הזית של ימינו, ואין בזה בל תשחית כיון שזה לצורך, ואולי גם אפשר להביא איזה עוגיה [פת הבאה בכיסנין] ולאכול ממנה קצת, ולהשאיר בשעת ברכת המזון, ויאכלנה אח"כ במשך היום עכ"ד, ויעו"ש מה שהרחיב בזה והביא שע"פ הקבלה יש עניין להחמיר בזה, ואולם כתב להביא מש"כ בזה בשו"ת אז נדברו חלק יא סימן מו שמש"כ במשנ"ב שצריך להשאיר כדי מתינה, היינו דוקא בזמנם שהיה שכיח שעניינם יבואו לאכול את השיריים אבל בזמננו שאין שכיח שעניי ירצה לאכול את הנשאר די בהשארת פירורים, ושכן כתב בספר וזאת הברכה פרק ט"ו בשם מרן הגר"י ש אלישיב זצוק"ל שבזמן הזה יכול לשייר פירורים קטנים מאוד, ומכל מקום הובא בשם מרן הגר"י ש בספר עץ השדה פרק לה הערה כה שמכל מקום פירורים דקים מאוד אין להם חשיבות ואי"ז נחשב שיור שהרי הם כאבק, אלא שצריך לשייר פתיתים שעכ"פ יש בהם ממשות, יעו"ש עוד מה שהאריך בזה.

קובץ באר התורה (קמא) פרשת וירא

האם בחורי ישיבה קטנה צריכים להדליק נרות שבת

פתחתי וראיתי נופת צופים, רק מאחר שזה ארוך היה קשה עלי "ללמוד" שבעוה"ר איני שקוע בזה עתה.

רק אציין שבחורי ישיבות קטנות וכדומה שחוזרים הביתה תדיר בפדטות יוצאים י"ח בהדלקת נרות של ההורים, ולכאורה לא ידליקו בישיבה עם ברכה אא"כ מדליקים קודם.

(יש צד לומר שאם מתכנן להדליק לבד אומדנא דמכוין לא לצאת, ולכן אין למחות על כך) !

גם לכם יצא כך ?

תשובה :

לכבוד הגאון רבי יהודה אייזנשטיין שליט"א,

שלו' וברכה

באיזה מקרה יצא לך כך, ?

מ"מ לא כתבתי על בחור ישיבה קטנה, אבל תלוי אם נמצא בפנימיה בשבת או לא, דאם לא נמצא בשבת קודש בפנימיה ממילא מתחייב בהדלקת נרות שבת קודש, ואם רק הולך וחוזר פשיטא שיוצא יד"ח בהדלקת הוריו, וכמדמוני שבספר אורחות שבת החדש חלק ד' בהלכות הדלקת נרות מדבר בזה יעו"ש, ואין עתה הספר הנ"ל תחת ידי.

ובענין האומדנא שלא לצאת, תלוי לדינא אם אומדנא מועילה

וגם בכה"ג מהני. לשיטות שלא חייב. ומ"מ לשיטות שחייב, אם מתירים להדליק נרות בחדר יכול לברך. ואני לענ"ד כתבתי, לעת עתה. ובעיקרי הדברים יעויין בספרי שם. [שערי יוסף אורחות הישיבה]

בברכת התורה

הצעיר באלפי ישראל

יוסף אביטבול

קובץ באר התורה (קמא) פרשת וירא

האם מותר לקנות באלו שמוכרים פירות שלא כדין

הנה ראיתי בגליון אהלי שביעית מס' 4 במדור שי"ח שביעית, שנשאל מרן שר התורה רבי חיים קניבסקי שליט"א ע"פ מש"כ הרה"ח ר"ז שפירא ז"ל באות ז' בזה"ל: ובמקום שאפשר, ישתדל לקנות רק אצל אלה שמוכרים פירות שביעית בדרך המותרת, מיהו אם המוכר עובר במכירת הפירות על איסור סחורה אין הפירות נאסרים עכ"ד, ונשאל מרן הגר"ח"ק שהעתיק כן בדרך אמונה פ"ו סק"ב ושאלו למרן הגר"ח"ק שנראה שבכל עניין שעובר המוכר באיסור סחורה הדין כן, והשיב בזה"ל: כמדומה שבשעת הדחק נטה להקל עכ"ל, והיינו שמותר לקנות בדרך שאינה היתר אף שהמוכר אינו מדקדק למכור באומד בלא מדה משקל ומנין, והנה יש לדון האם הוא גם בכה"ג בפירות היתר מכירה, וכן יש לדון לדעת מרן שליט"א מהו לגבי העודף, ובמנחת שלמה מהדו"ק סימן מה שנתן עצה כדי להנצל מעודף שיש בו קדושת שביעית שיאמר למוכר שהעודף שאתה נותן לי שהוא דמי שביעית יפדה על המעות שאתן לך והקדושה תחול עליהן, ואין בזה משום מסירת מעות שביעית לעם הארץ כיון שע"י החליפין לא נתחדש שום ענין של מכשול שיהא מקום לאסור בפרט היכן דבהיתרא הוא דקעביד ע"פ הסוברים שאין בהם קדושת שביעית עכ"ד, ויש שכתבו דלפי דעתו לא בעינן אמירה להא וסגי במחשבה, וכן נראה מדברי הגר"נ קרליץ זצ"ל בחוט שני שביעית עמ' שכז יעו"ש. ובמש"כ בזה עוד בפסקי משנת יוסף שביעית, ובספר שדה מרדכי, ובספר גבורי כוח ועוד.

קובץ באר התורה (קמא) פרשת וירא

מדוע קוראים ההפטרה של שמחת תורה בעניין וזאת הברכה

שאלה:

בנו"כ בשו"ע או"ח רפ"ג וכ"כ בשו"ע סי' תכ"ח שהפטרה צריכה להיות עם מה שסיים לקרות בתורה [ועיי"ש בקריאת אחו"ק] ויל"ע בשמח"ת שאחר שקוראים קריאת של החג מפטירים בענין וזאת הברכה. וצ"ע

בברכה

אהרן כהנא - עפולה

תשובה:

בס"ד

מוצש"ק פרשת בראשית תשפ"ב

לכבוד הרה"ג אהרן כהנא שליט"א בעמח"ס יעננו ביום קראנו, ושא"ס.

שלו' וברכה

אודות מה ששאל מדוע קוראים ההפטרה של שמחת תורה בעניין וזאת הברכה

והנה לפום ריהטא ראיתי במחזור כוונת הלב לסוכות שמפטירים בויהי אחרי מות משה לפי שהוא מעניין פרשת וזאת הברכה שמוזכר בה פטירת משה רבינו ע"ה, וביאר שם אע"פ שפרשה זו קראנו בספר הראשון וההפטרה היא מספר השני מ"מ כיון שזה עיקר קריאת היום מפטירים מענינה.

וניתן לבאר דהטעם בזה כיון דסו"ס הוא עיקר הקריאה כי עתה מסיימים את התורה, וע"ז יש שמחת תורה, ממילא נראה דמשו"ה קוראים מעניין וזאת הברכה.

ושוב מצאתי שכדברי כתב הלבוש שם שאע"פ שבשאר ימות השנה מפטירין ההפטרה מה ששייך למה שקראו באחרונה ביום זה שקורים אותו שמחת

קובץ באר התורה (קמא) פרשת וירא

תורה, משום סיומה של תורה, עושין עיקר מה שקראו בסיום התורה שהוא מיתת משה, ולכן מפטירין ויהיה אחרי מות משה.

וכן הביא טעם זה בברכ"י והוסיף עוד החיד"א, ואפשר לתת טעם אחר דסלקו אורייתא כשרה ומהדרי לאתחולי שלא יקטרג וכי היכי דחוש למקטרג להתחיל בראשית, הכי נמי דלא ימצא מקום לומר אין עוסקין אלא בתורה, ותו לא מתחילינן נביאי, דהוא ריש יהושע וניחא נמי לסיומי אורייתא ולא אתחולי נביאי ביהושע דהוא נביא ראשון שקם אחרי משה רבינו.

בברכת התורה

הצב"י יוסף אביטבול

מח"ס שערי יוסף וש"ס

פה עיר התורה בני ברק

יש"כ גדול על המקורות הנפלאים בביאור הענין.

תנוח דעתך שהנחתי את דעתי,

אך אכתי יל"ע מש"כ בפוסקי' סי' רפ"ג שאין קוראים פרשה דשבת משו' שא"כ יהיה כל ההפטרות מענין אחד, ולכאו' הרי זה וודאי שעיקר הקריאה הוא הקריאה של פרשת השבוע, ואם כ"ז משמע שהוא כלל שבכל פעם, מה שמסיימים בענין זה מפטירים דייקא.

תשובה: מ"מ אכתי יש לחלק, ואמנם בטור מביא ב' דעות אבל בשו"ע לא פסק כן

קימ"ל בכל מקום שיש כלל יש יוצא מן הכלל

ונכון הדבר הכא

בברכת התורה

הצעיר באלפי ישראל

יוסף אביטבול

קובץ באר התורה (קמא) פרשת וירא

בדין ברכה על רעמים וברקים באמצע קריאת התורה - האם מותר להיות
במלון שיש שם יכול נכרי מכתב לקובץ מנורה שבדרום חשוון

בס"ד

יום ב' אור לו' מרחשון תשפ"ב

לכבוד הגאון האדיר רבי גמליאל הכהן רבינוביץ שליט"א בעמח"ס גם אני
אודך, ופרדס יוסף החדש על המועדים וש"א"ס.

שלו' וברכה

קבלתי קובץ מנורה שבדרום לחושן תשפ"ב, ואהיות ולהפטר בלא כלום
א"א אכתוב כעת ב' הערות לעת עתה.

א). בעמ' קנז בעניית ברכת רעמים וברקים באמצע קריאת התורה, הנה נראה
לענ"ד להחמיר בזה דלכאורה יש לומר בזה וזבי ה' יכלו אף דהוי לדבר
מצוה כיון דסו"ס עתה יש חיוב להקשיב לקריאת התורה, והא ראייה מהא
דהרבה פוסקים כתבו שאם אדם לומד אינו חייב לענות לברכת רעמים
וברקים, וכ"ש בנ"ד שקוראים בספרו של הקב"ה, ואינו עניין לחובת ציבור
או חובת יחיד דהא סו"ס עתה מקשיב ולומד, ואמנם לפוסקים שמותר לברך
ברכת רעמים וברקים באמצע שלומד יש לדון.

והנה בעיקרא דהאי מילתא י"ל בהא ע"פ מש"כ בברכי יוסף או"ח סימן לח
שמה שחז"ל אמרו העוסק מן המצוה פטור מן המצוה לא אמרו כן בתלמוד
תורה, ולכן יש לומר שיפסיק לגבי ברכת רעמים וברקים שעוסק בתורה, וכן
כתב לדינא מרן שר התורה הגר"ח קניבסקי שליט"א בתשובותיו בסוף
הספר שער העין תשובה ל'.¹ ואולם י"ל כנ"ל שכ"ז שעוסק בתורה, אבל לא

¹ . ובדרך אגב אוסיף מסופר על הגרא"מ שך זצוק"ל ומובא בספר פניני רבינו האבי
עזרי [עמוד סד'] בחורף אחד אולי בשנת תשי"ח בישיבה בפוניבז' באמצע הסדר לפני
הצהרים כולם יושבים ולומדים ממש חרדת אלוקים מה נורא המקום הזה והרב שך יושב
בישיבה גם הוא ליד גמרתו ושקוע השקיעות שלו היתה נוראה יכלו להסתובב סביבו אך
הוא אינו שומע כלום פתאום נכנסו תיירים להיכל הישיבה בדרך כלל כשנכנסים אורחים
זה מסיח את הדעת אך הרב שך שקוע וממשיך להיות שקוע אינו רואה ואינו שומע אף
אחד הרב המספר שליט"א שהיה אז בחור ישב ליד הרב שך ופתאום רואה שהראש

קובץ באר התורה (קמא) פרשת וירא

בקריאת התורה, וכמו דלכאורה אין חיוב לתת צדקה באמצע קריאת התורה ה"ה בנ"ד. משא"כ באמצע תלמודו דהאריכו בזה הפוסקים.

(ב). בעמ' קס כתב שם הגאון רבי און אברהם הכהן סקלי שליט"א תשובות לשאלות הגאון רבי יעקב אהרן סקוצילס שליט"א שנשלח ע"י כת"ר שליט"א, בשאלה ג' אודות אחד שמקפיד שלא לאכול מיבול נכרי והוא כעת בבית מלון האם יש חשש שכיון שהוא שכר שם מקום הרי הוא כעושה מסחר עם יבול נכרי, והשיב, שלא נראה שהשוכר חדר במלון נהיה שותף עם בעל המלון שהרי רק שכר מהם מקום לינה וקנה מהם את ארוחתיו ועל בעל המלון לספק לו את המזון ואם אינו אוכל בעצמו מהיבול הנכרי נראה לכאורה שלא נחשב כסוחר בו עכ"ד, ולענ"ד יש להוסיף עוד מהא שהרבה אנשים בחו"ל שהולכים להתרים כספים ועוד ענינים נמצאים בבית מלון של גוים, שלכאורה נראה שאין בזה שותפות וא"כ ה"ה לכאן, ויש עוד להאריך, והזמן קצר והמלאכה מרובה, ולאן בעל מלאכה אחת אני. וקוב"ה יתן לי כוח וזמן להשיב ולכתוב על כל המכתבים והשאלות.

בברכת התורה

הצעיר באלפי ישראל

ישיבה כאילו מתעורר מתוך העיון העמוק בגמרא ובזריזות האופיינית שלו קופץ ממקומו קם ומתחיל לברך ברוך אתה וכו' הבחור שלצידו בס"ד הבין מה שקרה תפס את ראש הישיבה בידו ואמר לו זה לא ברקים אלו רק הבזקים של מצלמות של תיירים הוא הבין כי ראש הישיבה שהיה שקוע כה עמוק בלימוד ופתאום הבזיק לו אור בעינים וכיון שהיה זה בחורף ביום גשום חשב שזה ברק נעמד לומר את הברכה והראש ישיבה אמר לו יישר כח ומיד התיישב בחזרה והוא ממשיך ללמוד בלי להתעניין בכלום.

ומסופר על תלמיד הגר"א שבאמצע לימודו שמע קול רעמים ושאל את הגר"א אם יברך ברוך שכחו וגבורתו מלא עולם השיב לו הרב מי ששומע צריך לברך אך השאלה היא איך בכלל שמעת כי מי שלומד הוא לא צריך לשמוע אלא כל כולו צריך להיות נתון בלימוד ומובא מעשה שבישיבת הסבא מקלם היו לומדים בהתמדה גדולה ופעם באה מרכבה הדורה עם אנשי אצולה לבקר בישיבה ועצרו מול הפתח וגרמו רעש רב אך אף אחד לא שת ליבו והמשיכו בלימודם כרגיל כי היו שקועים בתורה.

קובץ באר התורה (קמא) פרשת וירא

יוסף אביטבול

מח"ס שערי יוסף ושא"ס

החונה כאן ישיבת רש"ת כרמיאל

קובץ באר התורה (קמא) פרשת וירא

דברי חיזוק משום הסדקים בבנינים מאת הג"ר גמליאל הכהן רבינוביץ
שליט"א

ב"ה

בהלת הסדקים

בתקופה האחרונה היה בהלה גדולה מסדקים שמצאו בבניינים, מחשש
שלא יקרסו.

וחשבתי שבא לרמז לנו, שאם יש לאדם סדק בעבודת ה' שלו, לא יזלזל
בסדק זה, ויחשוב מה כבר יכול להיות בסדק קטן בעבודת ה', העיקר
שבאופן כללי הוא עובד ה' כראוי, אלא צריך לזיזהר ביותר, שלפעמים סדק
קטן יכול להפיל בנין שלם חס ושלום, ולכן יבדוק היטב מעשיו שלא יהיה
שום סדק בעבודת ה' יתברך, שלא יפול כל מה שהשקיע בעבודת ה'
יתברך, אלא יהיה עובד ה' בשלימות ממש.

בברכת כהנים באהבה כעתירת

גמליאל הכהן רבינוביץ

מח"ס "גם אני אודך"

קובץ באר התורה (קמא) פרשת וירא

הוספות ומכתבים לגליונות קודמים

הוספה לבאר התורה קמ עוד בענין האיסור לקדש את האשה עד שיראנה

ראיתי בגליון בד קודש מס' 55 למרן הגרב"ד פוברסקי שליט"א שהביא לבאר בזה ע"פ מה ששמע בזה מהגר"י סרנא זצ"ל ראש ישיבת חברון, שענין מצות עשה של ואהבת לרעך כמוך באמת איך אפשר לקיים מצוה זו ולאהוב אדם זר כמוך ממש, ורבי חיים ויטאל אמר שבאמת קשה הדבר אבל באשתו יכול לקיים אדם מצות עשה זו, כן אמר הרח"ו, ומעתה הנהא כשאדם בא להשתדך ודאי אין מן החכמה לסמוך על ראייתו את האשה פעם אחת כדי להכריע שהיא הגונה, והדרך היא שהוריו מבררים וטורחים בזה לדעת מעלותיה אם ראויים הם זה לזה וא"כ כבר בדקו ומצאו שהשידוך הוא הגון וראויים הם זה לזה, ומפני מה נצרך שגם הוא יראנה ולמה נחשוש עוד, אלא דכל אדם יש לו את טעמו שלו, ואף שאמו כבר ראתה המיועדת ומצאה חן בעיניה יתכן שבעיניו לא תמצא חן כל כך, ומה שבעיני זה יפה בעיני זה אינו יפה וכו' (ועיין גיטין צ. כשם שהדעות במאכל כך דעות בנשים) וא"כ אם ינשאו זה לזה, אמנם הזיווג הגאון וראויים זה לזה, ואין חשש שימוט הבית, ומה שאמרו שימצא בה דבר מגונה ותתגנה עליו היינו דאם לפי טעמו לא יהיה מרוצה בה לגמרי, מצות עשה של ואהבת לרעך כמוך לא יוכל לקיים בה, ולכן אמר רב יהודה אמר רב שצריך לראותה קודם, כי כשבאה ההזדמנות לאדם לקיים מצות עשה זו של ואהבת לרעך כמוך, עליו להזהר שלא יפסדינה ודפח"ח, ולכן מבואר שאצל אברהם אבינו שבודאי היה שלם במצות ואהבת לרעך כמוך כלפי אחרים ולא שייך כלל עניין זה דשמא תתגנה אעליו.

עוד בענין הנ"ל – תירוץ חדש מהגר"ג רבינוביץ שליט"א

הגאון רבי גמליאל הכהן רבינוביץ שליט"א בעמח"ס גם אני אודך

ב"ה

בפרשת לך לך תשפ"ב, שאלתם האיך קידש אברהם אבינו את שרה אשתו, מבלי שיראנה. ע"ש.

הנה י"ל ב"ה תירוץ חדש, שאיתא בגמרא מגילה ט"ו ע"א, שיש ארבעה נשים יפיפיות בעולם, ואחד מהן שרה, ע"ש. לפי זה י"ל שהרי ידוע שאברהם אבינו ידע כל התורה, וגם ידע ששרה היא אחד מארבעה הנשים

קובץ באר התורה (קמא) פרשת וירא

היפות בעולם, ולכן אין צורך לראותה לפני הקידושין. ונפלא ב"ה.
בברכת כהנים באהבה כעתירת
גמליאל הכהן רבינוביץ
מח"ס "גם אני אודך"
ו"פרדס יוסף החדש" על המועדים.

עוד בעניין האם יש להקדים ברכה על פירות שביעית

בספר גבורי כח סימן יח תשובה יב, שאל למרן הגר"ח קניבסקי שליט"א האם פרי שיש בו קדושת שביעית קודם לברכה שאין בהם קדושה, והשיב, אולי, ובהערה קלו כתב ושוב אחר זמן ראיתי שנשאל בזה מרן הגר"ח קניבסקי שליט"א והשיב כיון שיש סוברים שיש מצוה לאכול פירות שביעית בודאי יש מעלה לברך עליו והובא בגליון מים חיים מס' 279. וציין עוד שכן כתב בשו"ת בית נאמן להגר"מ מאזוז ח"א חיו"ד סימן יד עמ' של, שפרי שיש בו קדושה קודם לברכה על פירות שאין בהם קדושה כשאין בהם מין השבעה, כגון שמונחים לפניו משמשים מאוצר בי"ד ותפוזים של שישית יש לברך על המשמש ולפטור התפוזים לפי שיש בו מצות עדה דלאכלה לדעת הרמב"ן בספר המצוות.

וראה עוד מה שנתבאר בקובץ באר התורה קמ, ובקובץ באר התורה מס' קכד ובעוד דוכתי.

ומצורף בזה עוד תשובת ידידי הרה"ג יוסף דהן שליט"א בעמח"ס שו"ת יד בתשובה, בני ברק וז"ל:

לכבוד הגאון הגדול ר' גמליאל רבינוביץ שליט"א אין לי שום ספק שאין שום דין קדימה לפירות שביעית על שאינם שביעית והטעם הוא שהכלל הידוע בפי גדולי הדורות שאין להוסיף מה שלא תיקנו חכמים. ואם כן סדר הקדימה הוא רק מין ז' שלם חביב נקי גדול ומחלוקת פרי שמברך עליו שהחיינו. ובכה"ח הוסיף חביבות של פסוקים שהוזכרו בשבח ישראל כמו אגוז בשיר השירים והוא דעה יחידאה. ולכן אם הפרי שאינו ממין שביעית חביב עליו בד"כ ודאי יקדים לברך עליוף ואם שניהם שוים אז לא משנה מה יקח לברך עליו. וקיצרתי מחמת השעה בברכה יוסף דהן

קובץ באר התורה (קמא) פרשת וירא

תשובת הראש"ל הגר"י יוסף שליט"א בעניין לכמה אנשים לחכות בחזרת

הש"ץ

לכבוד הרה"ג רבי יואל שבתי שליט"א

שלום רב,

לשאלתו האם יש להמתין לעשרה שסיימו את תפלת הלחש כדי להתחיל בחזרה, או די ברוב מנין. הנה כבר לפני שלושים ושתים שנה הארכנו בענין זה בס"ד, בילקו"י על הלכות תפלה (סי' קכד), והבאנו תשובת מרן אאמו"ר זיע"א שהעלה לדינא, שא"צ להמתין לעשרה שסיימו את תפלת הלחש, אלא די ברוב מנין, וטוב שיהיו שבעה שסיימו את תפלת הלחש, כדי שיהיה רוב ניכר.

וכן מבואר מדברי המהר"ם מרוטנבורג בתשובה (דפוס לבוב סי' רב, ודפוס פראג סי' תקכט), שאם יש אחד שממשיך בתפלתו, אפי' שאינו יכול לענות אמן אחר ברכות הש"ץ, כל בי עשרה שכינה שריא, ואפשר לומר את תפלת החזרה. והובא בקצרה בהגמ"י (פ"ח מהלכות תפלה אות ט). ומרן הב"י (סי' נה) הביא בשם רבו מהר"י בן לב, שע"פ הנ"ל אם היה אחד ישן מצטרף עם התשעה לקדיש וקדושה, וכן מבואר בספר האגור. וכ"ה בשו"ת מהרלנ"ח (סי' טו) והוסיף, שאולי ה"ה בשלשה או ארבעה מתפללים, ודי שנשארו רוב המכוונים לחזרת הש"ץ.

וכ"פ בש"ע (סי' נה ס"ו) וז"ל: "אם התחיל אחד מהעשרה להתפלל לבדו ואינו יכול לענות עמהם, או שהוא ישן, אפ"ה מצטרף עמהם". וכתב הדרישה (בסי' קכד), דמה שאמרו בסי' קכד שאם אין תשעה מכוונים קרוב להיות ברכותיו לבטלה, קרוב, ולא ממש, שהרי מבואר לעיל סי' נה שאם התחיל שליח צבור בעשרה ויצאו מקצתם גומר. והביאו להלכה האליה רבה (סי' קכד סק"ח), גם בספר טהרת המים בשירי טהרה (מערכת ה אות כ, דף נז), כתב, דמרן הש"ע בא להחמיר להזהיר לכתחלה, ולהגזים לכל יחיד המצטרף למנין שישמע ויכוין היטב, ולא ישיח שיחת חולין בשעת חזרת הש"ץ, כיון שהוא שלא לצורך, אבל כשהוא לצורך, די ברוב עונים. וכ"כ בספר תורת חיים סופר (סי' נה ס"ק יב), וכן כתבו בשו"ת נחלת בנימין (סי' לא). ובשו"ת מהרש"ג ח"ב (ס"ס טז). ובשו"ת בית אבי ח"ב (סי' מד).

קובץ באר התורה (קמא) פרשת וירא

ובספר בני ציון (סי' נה סק"י), שאין חילוק בזה בין קדיש וברכו לחזרת הש"צ, כמבואר בב"י בשם מהרי"ל, ושהעיקר כפסק הש"ע, ודלא כהט"ז. וע' בשו"ת אמרי יושר ח"ב (סי' ט) שכתב להרב השואל: ובנידון שאלתו אם המתפלל שמונה עשרה מצטרף לעשרה, שלפי דעת הגר"ז אינו מצטרף לחזרת הש"צ דבעינן תשעה עונים אמן, יפה כתב כת"ר שדעת הדרך חיים והחיי אדם אינם כדעת הגר"ז בזה, וגם לדברי הט"ז סי' נה מוכח שהמתפלל מצטרף, כיון שיכול לשתוק ולכוין בסיום הברכה ושומע כעונה. וגם בספר תהלה לדוד סי' נה הניח דברי הגר"ז בצ"ע. עכת"ד. וכ"כ בספר עמק ברכה (דף ט:), דמרן הש"ע בסי' נה תפס עיקר להלכה כדברי המהר"ם והגמ"י ומהרי"ל, שהמתפלל וכן הישן מצטרפים למנין גם בחזרת התפלה, ומה שהביא בש"ע סי' קכד דברי הרא"ש שאם אין תשעה מכוונים לברכות הש"צ קרוב להיות ברכותיו לבטלה, הוא רק לרווחא דמילתא לצאת לכתחלה לדעת הרא"ש, אבל מעיקר הדין נקטינן כמהר"ם ודעמיה. ע"ש.

ואף שיש חולקים בזה, מ"מ מדברי מרן הש"ע משמע שאפשר להתחיל בחזרה כל שיש רוב מנין שעונים אחר ברכותיו. וכך ההלכה ואין לגרום לטורח צבור. וראה באריכות בתשובה בילקו"י הנ"ל.

בברכת התורה,

יצחק יוסף

הראשון לציון הרב הראשי לישראל

ונשיא בית הדין הרבני הגדול

קובץ באר התורה (קמא) פרשת וירא

תגובה מאת הרה"ג יוסף סעדו שליט"א בעמח"ס מסיני בא, באיסור ללכת

אחרי אשה

ראיתי שכבודו כתב על ענין איסור הילוך אחר אשה. יעיין מר בספרי הק' מסיני בא במע' אל"ף אחורי ארי ולא אחורי אשה, ותרו"ץ.

בס"ד

בענין איסור הליכה אחר אשה מה דינו בזמן הזה שהרחוב מלא נשים בעו"ה אם יש להקפיד בדבר. ועוד בענין ישיבה אחר אשה באטובוס וכיו"ב.

וזו החלי בעזה"י.

טעם איסור הליכה אחר אשה

(א) עיין בגמ' מסכת ברכות (סא.) דתניא לא יהלך אדם אחרי אשה בדרך, ואפילו אשתו נזדמה לו על הגשר יסלקנה לצדדין, וכל העובר אחרי אשה בנהר אין לו חלק לעולם הבא. ועיין עוד בקידושין (פא.) במעשה דרב ורב יהודה שהיו מהלכים בדרך והיתה אשה מהלכת לפניהם, וא"ל רב לר' יהודה דלי כרעיך מקמיה גיהנם [ואף דהתם אינו אלא משום ייחוד כמבואר שם. וע"ע בשו"ת שלמת חיים (סי' תשח). ע"ש. וראה עוד לאחי ההפלאה בספר נזיר ה' (אה"ע סי' כא)]. ויל"ע מאי טעמא דאסרו חז"ל לילך אחר אשה. ולכאורה י"ל בפשיטות שהוא משום שע"כ שיהלך אחריה יבוא לידי הרהור מאחר שרואה בשעת ההילוך בתנועת אבריה. וכן מתבאר מדברי המאירי קידושין (פא:) אחר שהביא מעשה דר' יהודה ורב הנ"ל, כ' ודבר זה פירושו לצאת ידי הרהור מדת חסידות וכדקאמר דלי כרעיך מקמיה גיהנם וכו'. דטעמא דחשש רב מלילך אחר אשה משום הרהור הוא. וכן משמע מדבריו בעירובין (יח:) ד"ה לעולם, שכ' לעולם יהא אדם נזהר שלא להביא עצמו לא לידי חשד ולא לידי הרהור, הרי אמרו לא יהלך אדם אחורי אשה בשוק ואפילו היא אשתו וכו'. ע"כ. וכן מתבאר מדברי התוס' (סנהדרין כ.). ד"ה נשים, במה שתרצו לההיא דא' שם מקום שנהגו לצאת נשים לפני המטה יוצאות, דליכא למיחש בזה להרהור (במה שהולכים הגברים אחר הנשים) משום דשעת צער הוא. כיעו"ש. הרי דס"ל שעיקר האיסור לילך אחר אשה משום הרהור הוא. [אולם צ"ב בתרוצם מהא דאיתא בסוכה (נב רע"א), דא' שאף בשעת הספד איכא יצר הרע. ושו"ר להרש"ש סנהדרין שם שעמד בזה

קובץ באר התורה (קמא) פרשת וירא

ונשאר בצ"ע. ומצאתי בס"ד למרן החיד"א בקונ' מראית העין (סנהדרין כ.). שכ' ליישב, שי"ל דההיא דסוכה לפנים משורת הדין הוא דהוה. ע"ש. אולם מדברי הגאון חת"ס בתשובה (חחו"מ סי' קצ) לא משמע כן כיעו"ש. וע' מה שכתב להעיר עוד ע"ד התוס' הנ"ל בהגהות יד שאול (יו"ד סי' שנט) מההיא דקידושין (פ:). ובמ"ש ע"ד מרן השדי חמד (מע' אבילות אות קצט). ע"ש. וע"ע מ"ש בזה בעיון יעקב שם. ובספר גן נעול ח"א (פ"ד ה"ז). ע"ש. ואכמ"ל. וכן מתבאר בשו"ת ראב"י לבעל האשכול (סי' נז) דטעמא משום הרהור הוא. וע"ע להגר"י פלאג"י בספרו יוסף את אחיו (מע' האל"ף אות ז), שכ' ונראה שטעם האסור הוא שאם מצינו שאסור להסתכל בבגדי צמר של אשה שהוא מכירה שיבוא לידי הרהור, כ"ש בגוף האשה עצמה שודאי יבוא לידי הרהור רע. ע"ש. וכן יש לדקדק עוד מדברי הטוש"ע באה"ע (סי' כא) דבחדא מחתא מחתינהו לדין זה עם שאר דינים האסורים משום הרהור. ודו"ק. וכן מתבאר מדברי הרדב"ז בתשובה ח"ב (סי' תשע) שכ' שאסור לילך אחר אשה כל זמן שיכול להכיר במהלך תנועותיה עד שירחיק ממנה שיעור מלא עיניו, דאל"כ יש לחוש שיבא עי"כ לידי הרהור. ע"ש. וכן מצאתי להלבוש אה"ע (סי' כא) שכ' בזה"ל: פגע באשה בשוק אסור להלך אחריה שיבא להרהר בה, אלא רץ ומסלקה לצדדין או לאחריה. ע"כ. הרי שמבואר דטעמא דמלתא משום הרהור הוא. ומדבריו חיזוק לדברינו הנ"ל בדעת מרן, שכידוע שכך דרכו של הרב הלבוש ליתן טעם בדברי מרן, וכמ"ש הרב יפה ללב בח"א (סימן ח ס"ק ג) שהרב הלבוש תמיד תופס דברי מרן בשו"ע, אלא דטעמא טעים כל שישנו בנותן טעם. ע"ש.

טעם איסור הליכה אחר אשתו

(ב) אולם אם כנים דברינו יל"ע בזה מדברי הגמרא ברכות (סא.) דתניא לא יהלך אדם אחורי אשה בדרך, "ואפי' אשתו" נזדמנה לו על הגשר יסלקנה לצדדין וכו'. הרי שלא חילקו בין אשתו לשאר נשים, ומבואר שיש איסור לילך אף אחר אשתו, וא"ת דטעמא משום הרהור נינהו, אמאי תני אשתו, דלכאורה טעמא דהרהור אינו שייך באשתו אלא בשאר נשים. ונראה שזה מה שהוקשה לרש"י שם, שכ' לפרש בזה"ל: ואפילו אשתו, "שגנאי הדבר". ע"כ. וכ"כ עוד במסכת עירובין (יח:): "שגנאי הוא לו". ע"כ. וצ"ל שגנאי הדבר שמהלך אחר אשה, מאחר שאין הכל יודעים שאשתו היא, כהאי דאמרי' בברכות (מג: ודף ס.) לא ישיח אדם עם אשה בשוק "ואפילו עם אשתו", והוא משום שאין הכל יודעים שאשתו

קובץ באר התורה (קמא) פרשת וירא

היא. [וע' במהרש"א ברכות (שם) שפ' בענין אחר למה שהוכרח רש"י לפרש כן. ע"ש. וע"ע בשו"ת באר שרים להגרא"י שלזינגר חאה"ע (סי' ז במהד"ח). ע"ש] וכן מתבאר מדברי המאירי (עירובין יח:) שהבאנו לעיל שכ' לעולם יהא אדם נזהר שלא יביא עצמו לידי הרהור "ולא לידי חשד". ע"כ. וי"ל שמה שכ' ולא לידי חשד קאי עמ"ש שלא ילך אחר אשתו, שהרי נקט שם תרי טעמי בהא דלא יהלך אחר אשה ואפ' אחר אשתו, חדא משום חשד, וחד משום הרהור, וע"כ דלצדדין קתני. וא"כ מבואר שבאשתו טעמא לאו משום הרהור הוא. אולם נראה שלדעת המאירי עכ"פ יש איסור בדבר לילך אחר אשתו משום חשד, משא"כ לדעת רש"י שאינו אלא משום גנאי דמסתברא דלאו איסורא הוא אלא שגנאי הדבר. וכן ראיתי למהרש"א ברכות (שם) שכ' שלדעת רש"י ליכא איסור לילך אחר אשתו אלא שגנאי הדבר. וכ"כ לדייק מרן החיד"א בכסא רחמים על אבדר"נ (פ"ב). ובספר עינים למשפט עמ"ס ברכות (שם). ע"ש. אלא דאכתי צ"ב בדעת המאירי הנ"ל דמההיא דברכות (סא.) דא' מנוח "ע"ה" היה שהלך אחר אשתו, דמשמע דלאו איסורא הוא, דאל"ה לא הול"ל למנקט לישנא דע"ה, אלא "חוטא" היה או כל כיו"ב, מאחר שאף איסור יש בזה מפני החשד. ושמא י"ל שאף לדעת המאירי לאו איסורא קאמר, אלא שגנאי הוא שיחדוהו כחוטא. וכן משמע עוד באבות דרבי נתן (פ"ב ה"ב) דטעמא משום חשד הוא, דאמרי' לא ילך אדם אחרי האשה בשוק ואפילו עם אשתו, "מפני טענת הבריות". ע"ש. [ולכאורה יש לדקדק בהא דנקט ואפילו "עם" אשתו, דהול"ל ואפילו "אחר" אשתו. ובאמת שראיתי שגירסת הגר"א שם, "לא יהלך אדם עם אשה בשוק ואפילו עם אשתו". וע"פ זה נחא. ע"ש]. ועיין למרן החיד"א בכסא רחמים על אבדר"נ (פ"ב בתוספות), שכ' לדייק מדברי האבדר"נ הנ"ל דלאו איסורא הוא, וע"פ זה כתב שהעיקר כפירוש"י שמבואר מדבריו דלאו איסורא הוא, שאין לנו לעשות מח' בין הש"ס לאבות דר' נתן בחינם. ע"ש. ומה שהעיר ע"ד הגר"י פלאג"י בספר אבות הראש על אבדר"נ שם דאכתי איכא פלוגתא בין הש"ס לאבדר"נ, דטעמא דש"ס הוא משום גנאי אליב' דרש"י ולאבדר"נ טעמא משום טענת הבריות, נלע"ד שלא נתכוון החיד"א אלא שאין לעשות מח' בענין האם יש איסור בדבר או לאו. ודו"ק. אולם עכ"פ צדקו דברי האבות הראש הנ"ל דמשמע דטעמא דהאבות דר"נ משום חשד הוא וכהמאירי הנ"ל. אלא דלקושטא נראה שלדעת המאירי והאבדר"נ אף איסורא איכא, דהנה כמה דברים מצינו שאסרו חכמים דבר מפני החשד והתם איסור גמור הוא. עיין לדוגמא בהא דא' (שבת סה. קמו: וביצה ט.)

קובץ באר התורה (קמא) פרשת וירא

שאסור לאדם לשטוח כליו בשבת, והוא מחשש הרואים שיאמרו שכיבסם בשבת, והתם איסורא הוא. וכן פסק בש"ע א"ח (סי' שא סמ"ה). וע"ש במג"א (ס"ק נה ונו). ועוד מצינו קרא מפורש "והייתם נקיים מה' ומישראל", וכ' הרוקח (הלכות ארבע פרשיות אות רלג) צריך אדם לנקות עצמו מן הבריות כמו מן המקום ב"ה. מן התורה והייתם נקיים מה' וגו'. מן הנביאים אל אלהים ה' אל אלהים ה' הוא יודע וישראל הוא יודע. ומן הכתובים ומצא חן ושכל טוב בעיני אלהים ואדם. ע"כ. וע"ע במסכת ברכות (ג.) מפני שלשה דברים אין נכנסים לחורבה וכו' ומפני החשד. וראה עוד (שם לא:) שהנחשד בדבר שאין בו צריך להוציא עצמו מן החשד. ובשבת (כג.) אמרו שצריך להניח פאה בסוף שדהו מפני החשד. ועוד כהנה רבות. ומה שאמר רבי יוסי (שם קיח:) יהיה חלקי ממי שחושדין אותו ואין בו, היינו שיחשדו בו מעצמם ולא שיביא עצמו לידי חשד דאיסורא הוא. וע' להריטב"א שם שכ', שפעמים שחושדים אותו בליבם ואין בו, והיא כפרה גדולה למי שסובל הדבר, ולפיכך אמר רבי יוסי שיהא חלקו עמהם. ע"כ. ועכ"פ מחוייב הוא אחר ששמע שחושדים בו להסיר מעליו החשד. ופשוט. וכדא' בברכות (דף לא:) הנ"ל. וע' לרבינו הגרי"ח בשו"ת תורה לשמה (סי' של) שכ' שאף היכא שלבסוף יתברר שהחשד היה בטעות ואין החשד אלא לפי שעה, אפ"ה צריך להוציא עצמו מחשד זה. ע"ש. וע"ע שם (סי' תפ) דמוכח נמי כנ"ל. ע"ש. וראיתי לרבינו החת"ס ח"ו (סי' נט), שכ' "ודע בני ותלמידי שי' כי כל ימי הייתי מצטער על המקרא הזה והייתם נקיים מה' ומישראל, וב' חובות אלו נקיות מה' יתב' והנקיות מישראל עמו הם שני רוכבי' צמדים על גבנו ויותר אפשרי לצאת ידי החוב הראשון, היינו ידי שמים יותר הרבה ויותר מלצאת ידי הבריות כי הם חושבים מחשבות זרות ונושאי' ונותנים מוזרים בלבנה ועונשו יותר קשה מאד מאד עד לאין מספר ממי שאינו יוצא ידי שמים ח"ו". ע"כ. והיינו דכ' לעיל שאף היכא שאין בו אלא שהעם חושדים אותו מעצמם אף שמעלה גדולה היא כדא' ר' יוסי (שבת קיח:), מ"מ חייב להסיר החשד מדכ' והייתם נקיים, וע"ז היה מצטער הגאון הנ"ל שמא לא הוציא מלבם כל חשדותם. וע"ש עוד בהמשך דבריו. וראה בשו"ת אגרות משה ח"ד (חא"ח סי' פב) שכ' שמה שאסרו חכמים משום מראית העין (כשטיחת כליו וכיו"ב) אינו אלא מדרבנן, אולם שאר דברים האסורים משום חשד מדאורייתא הוא מקרא ד"והייתם נקיים מה' ומישראל". ע"ש. היינו שהאיסור לאדם להביא עצמו לידי חשד מן התורה הוא. ע"ש. ומתבאר מדברי החת"ס הנ"ל שהוא הדין אף להוציא עצמו מן החשד. כמבואר שם. אלא שמדברי החיד"א הנ"ל

קובץ באר התורה (קמא) פרשת וירא

שכ' דליכא פלוגתא בין ש"ס דידן לאבדר"נ, מבואר שאף לדעת האבדר"נ לאו איסור ממש הוא. וצלע"ע ואכמ"ל. ועכ"פ נמצא דע"פ תרי טעמי הנ"ל באיסור הילוך אחר אשתו, אפשר דכל היכא שהולך במקום שהכל יודעים שאשתו היא שפיר דמי לילך אחר אשתו, דלא שייכי ביה תרי טעמי הנ"ל. וכן ראיתי להגאון מהר"י עטיה בספר רוב דגן (תענית דף כג:): שכ' ליישב קושיית המפרשים במעשה דאבא חלקיה שהלכה אשתו לפניו, שי"ל דכל היכא שידוע שאשתו היא ליכא איסורא, והתם היו עמו תלמידיו שידעו שאשתו היא. ע"ש. וכן ראיתי עוד באוצרות ירושלים (חלק רסא-רפ עמ' תתקעב הערה לא) שכ' לחלק כן. ע"ש. אלא שראיתי למהרש"א ברכות (סא.) שעמד ע"ד רש"י הנ"ל, וכ' דר"ל שבאשתו ודאי משום איסורא ליכא אלא משום גנאי, שאין דרך ארץ שילך הקטן בראש והגדול אחריו. וכתב לדקדק עוד בהא דכ' רש"י לגבי נזדמנה לו על הגשר יסלקנה לצדדין, "באשת איש והיא לפניו", שבאשתו דליכא איסור אלא משום גנאי אין סברא להטריחו ולסלקה לצדדין. ע"ש. הרי שמבאר דהא דנקט רש"י שמשום גנאי הוא, ר"ל מאחר שדרך הגדול לילך בראש. וממילא נמצא שע"פ דבריו אף במקום שהכל יודעים שאשתו היא יש בזה גנאי משום שדרך הגדול לילך בראש. והוא הדין ע"פ הנ"ל שאף לסומא יש איסור לילך אחר אשה. ע' למרן החח"מ בשדי חמד (מע' האל"ף אות שב. ובפאה"ש שם אות קמט). ובספר זרע יצחק עטיה (בקונ' פלפלת כל שהיא סי' ו דף פט ע"ב). ובספר טהרת המים (מע' סמ"ך אות כ) ובספר לבושי מכלול (סי' ח). ע"ש. ועכ"פ חזינן מן המחוב'ר עד כה שעיקר איסור הילוך אחר אשה משום הרהור הוא, ובאשתו אינו איסור אלא משום גנאי, ולדעת המאירי טעמא משום חשד הוא ואפשר שאף יש איסור בדבר.

דעת רבינו הרמב"ם בענין זה

(ג) ועתה הבוא נבוא לדעת הנשר הגדול, רבנו הרמב"ם ז"ל (פכ"א מהל' איס"ב הכ"ב) שכ' בזה"ל: מי שפגע באשה בשוק אסור לו להלך אחריה אלא רץ ומסלקה לצדדין או לאחריה, וכל המהלך בשוק אחרי אשה הרי זה מקלי עמי הארץ. ע"כ. ולכאורה צ"ב במה שסיים שכל המהלך אחר אשה "הרי זה מקלי עם הארץ", דלא אמרי' דבר זה בגמרא אלא גבי מנוח שהלך אחר אשתו, וכבר ביארנו לעיל דבאשתו ליכא איסור לדעת רש"י משום שאינו אלא משום גנאי. וא"כ היאך כתבה הרמב"ם בחדא מחתא עם מה שכ' בתחילת דבריו בלשון איסור. אולם י"ל דלצדדין קתני, דמה שכ' בתחילה

קובץ באר התורה (קמא) פרשת וירא

איירי בשאר נשים, וכן יש לדיוק מהא דכ' "פגע באשה בשוק", דלאו אורחא דמלתא הוא שיפגע אדם באשתו בשוק אלא בשאר נשים, ובהא אף איסורא איכא. ואפשר שלכן שינה לשונו בסו"ד וכ', כל "המהלך אחר אשה" הרי זה מקלי עמי הארץ, היינו שמהלך שלא בדרך פגיעה, כגון שהלך עמה מתחילה וכיו"ב, שרצה לכלול בזה אף המהלך אחר אשתו, וכן משמע מדלא נקט לה בלשון איסור, וע"פ ביאור זה אפשר דס"ל כרש"י שאין איסור בדבר לילך אחר אשתו אלא שגנאי הדבר. אולם יש קצת מן הדוחק בפ"י זה, שהרי כתב וכל המהלך אחר "אשה" הרי זה מקלי ע"ה, משמע שבכל אשה קאמר, וא"כ מהו שכ' הרי זה מקלי ע"ה שלא אמרו כן אלא גבי מנוח שהלך אחר אשתו. וי"ל דאה"נ שדרך ע"ה שאינו חושש לגנאי ומנהג דרך ארץ שהגדול הולך בראש, והנה נמצא שמלבד שיש איסור משום הרהור לילך אחר שאר נשים, עוד שנוהג בזה כמנהג ע"ה. ומעתה מה שכ' בסו"ד הרי זה מקלי ע"ה, איירי אף בשאר נשים, אלא שכלל בזה אף המהלך אחר אשתו. ואפשר עוד בענין אחר, והוא דס"ל להרמב"ם כדעת המאירי הנ"ל שאף איסורא איכא לילך אחר אשתו משום חשד, ומה שאמרו במנוח ע"ה היה, היינו שדרך ע"ה שאין חוששים על האיסורים, ולעולם אף איסורא איכא, ור"ל שמלבד שיש איסור בדבר כמ"ש בתחילת דבריו, עוד הרי זה מקלי ע"ה. וכעין מה שכ' בש"ע יו"ד (סי' רמג ס"ג) שת"ח המזלזל במצות ואין בו יר"ש הרי הוא כקל שבצבור. וזהו מש"כ הרמב"ם הרי זה "מקלי ע"ה". וכן ראיתי שכתב בספר ההסתכלות בהלכה (פ"ד הערה כט). ע"ש. וכ"כ עוד בספר עין במשפט (אוחנה, פ"ה הלכה ט) לבאר בדעת הרמב"ם במ"ש וכל המהלך בשוק אחרי "אשה" הרי זה מקלי עמי הארץ, שכלל בזה אף את אשתו. ע"ש. אולם אכתי לא איפרק מחולשא, שהנה הרמב"ם לא איירי באותו הפרק אלא בדברים האסורים משום הרהור וכיו"ב, ומסתברא שלא כלל בזה ענין המהלך אחר אשתו שאינו אסור אלא משום חשד. וכל כה"ג דר"ל שהוא הדין אף באשתו, הו"ל לבאר מאחר דהוי דבר חידוש, ולא שמיע ליה לאינשי דהוי איסורא או גנאי בדבר, וא"כ אמאי נקט לה ברמיזא. וחזינן בזה כמה דרכים בדעת הרמב"ם. ויל"ע עוד. וכן מצאתי לאחר זמן בספר "באר המלך" (סבאג, פכ"א מה' איס"ב הכ"ב, עמ' תרטו) ע"ד הרמב"ם הנ"ל, שביאר ענין השמטת הרמב"ם לדין המהלך אחר אשתו, שהוא משום דלא עסיק באותו הפרק אלא בדברים האסורים משום הרהור והוא כדברינו הנ"ל. ע"ש. ועכ"פ לכל הדברות המעייין בדברי מרן באה"ע (סי' כא ס"א) יראה שהשמיט לסו"ד הרמב"ם שההולך אחר אשה הרי זה מקלי עמי הארץ, ומשמע דמרן לא איירי

קובץ באר התורה (קמא) פרשת וירא

באשתו כלל. ואף שמלשונו שכ' "פגע באשה בשוק" וכו', היה אפשר לומר שאף אשתו במשמע וכנ"ל, זה אינו, שיש לדחות כנ"ל, דכל כה"ג הוי ליה לאשמעינן דהוי חידוש. וכן מבואר קצת ע"פ מה שכ' לעיל שאין דרך "לפגוע" באשתו בשוק אלא בשאר נשים. וי"ל. ואף בדבריו י"ל שהשמיט ענין ההילוך אחר אשתו משום דלא עסיק באותו הפרק אלא בדברים האסורים משום הרהור וכיו"ב. וע' במשנה הלכות חי"ז (סי' כז). ע"ש. וי"ל ע"ד. ושוב ראיתי בס"ד להרב ציץ אליעזר ח"ט (סי' נ) דאף מני"ר ס"ל שהרמב"ם ומרן לא זכרו כלל ענין ההילוך אחר אשתו. ע"ש. והרי זה כנ"ל בס"ד. וע"ע בשו"ת דברי יציב (חאה"ע סי' לט) מה שכתב בזה. ע"ש.

אם יש איסור להרהר באשתו

(ד) וחזה הוית לרבנו הרדב"ז ח"ב (סי' תשע) שכ' דהא דאסור לאדם לילך אחר אשתו הוא משום שיבא עי"כ לידי הרהור. ע"ש. ולכאורה צ"ב שלא מצינו לשום אחד מרבתינו הראשונים בביאור הסוגיא הנ"ל דס"ל כביאורו, והרי שנטה קו מדברי הראשונים בסוגיא. ושוב מצאתי בס"ד למרן החיד"א בכסא רחמים על אבדר"נ (פ"ב) שתפס ע"ד. וע"ע בשו"ת ציץ אליעזר ח"ט (סי' נ) שגם כתב להעיר ע"ד מדברי המפרשים בסוגיא דלא משמע דטעמא דאסור לילך אחר אשתו משום הרהור הוא. ע"ש. וע"ע לרבינו הגרי"ח זצ"ל בבן יהוידע ברכות (סא.), שמתבאר מדבריו דפשיט"ל שאין מקום לאסור ההליכה אחר אשתו משום הרהור. כיע"ש. וכן משמע לכאורה מדברי רש"י בסוגיא דברכות הנ"ל דליכא איסור להרהר באשתו, מהא דכ' גבי המהלך אחר אשתו שאינו אסור אלא משום גנאי. וכן מתבאר מדברי רבנו המאירי שלא כתב לאסור אלא מטעמא דחשד. וכן יש לדייק עוד מדברי הרמב"ם ומרן ע"פ מש"כ בביאור אחרון להשמטתם לדין הילוך אחר אשתו. אולם אפשר שיש לדחות, שאף אי נימא דס"ל דאיכא איסור להרהר באשתו, מ"מ אפשר דס"ל דלא חיישינן שע"י שיהלך אחריה יבוא עי"כ לידי הרהור. אלא שנראה עכ"פ שכן יש לדייק מדברי הרמב"ם שאין איסור להרהר באשתו, והוא מהא דכ' (פכ"א מה' איס"ב ה"ד) בזה"ל: ומותר לאדם להביט באשתו כשהיא נדה ואע"פ שהיא ערוה, "ואע"פ שיש לו הנאת לב ממנה בראייתה הואיל והיא מותרת לו לאחר זמן אינו בא בזה לדבר מכשול". ע"כ. הרי שמותר להביט ביופיה של אשתו אף שאפשר שיבוא עי"כ לידי הרהור. וגדולה מזו כ' בב"י אה"ע (סי' כא) משמיה דהרב המגיד במ"ש לבאר בדעת הרמב"ם (פכ"א מהל' איס"ב ה"ד) דשרי להסתכל במקומות המכוסים

קובץ באר התורה (קמא) פרשת וירא

שבאשתו נדה. ובש"ע סתם שם (ס"ד) כלשון הרמב"ם. ומוכח דס"ל להלכה דשרי להסתכל באשתו נדה אף במקומות המכוסים שבה וכמ"ש בב"י משמיה דהרב המגיד בביאור דברי הרמב"ם. ואף שלכאורה ממה שכ' ביו"ד (סי' קצה ס"ז) מבואר דס"ל שיש איסור להסתכל במקומות המכוסים באשתו נדה, מדכ' שם בזה"ל: לא יסתכל אפילו בעקבה "שאסור להסתכל במקומות המכוסים שבה". ע"כ. מ"מ ע' מה שכ' בזה מרן הגר"ע יוסף זצ"ל בטהרת הבית ח"ב (עמ' קנו והלאה), שמ"ש מרן ביו"ד הנ"ל, אינו אלא בתורת חומרא הוא דכ"כ, אולם מעיקר הדין ס"ל להקל בזה. ע"ש. וע"ע בברכ"י אה"ע (סי' כא ס"ק ב). ע"ש. וכן משמע עוד מדברי הפוס' בא"ח (סי' עה) שלא התירו לקרוא מול טפח מגולה באשתו משום הרהור, ומבואר שדוקא לענין ק"ש ושאר מילי דקדושה הוא דאסור, הא בעצם ההרהור באשתו ליכא איסור דאל"כ מאי איריא ק"ש, תיפ"ל שיש איסור להרהר באשתו. אולם נראה שיש מקום לדחות, שהרי אף בשאר נשים הזהירו אף שבודאי אסור להרהר בהם. וק"ל. וכן מתבאר עוד ממש"כ החת"ס חחו"מ (סי' קצ) בסוה"ת בזה"ל: ומזה ראייה להנ"ל דאפילו היכא דליכא איסור ערוה כגון אשתו של עצמו, מ"מ במקום תפילה והודאה או הספד, כל מה דבעי ליבא דרחמנא, לא יתעורר שום ענין הרהור אפילו באשתו אמרו, שהרי כתוב משפחת בית דוד לבד ונשיהם לבד, ומ"ט לא יספדו כל איש עם אשתו יחדיו, אע"כ דגם זה אסור דגורם הרהור וביטול כונה. ע"כ. הרי דלא אסרינן ההרהור באשתו אלא בהספד וכל כיו"ב משום שיש להקפיד באותה שעה על ההרהור משום ביטול הכונה. וע"ע בספר עזר מקודש על אה"ע (סי' כ) מ"ש בזה. ע"ש. וכן ראיתי עוד להגרי"ח זוננפלד זצ"ל בשו"ת שלמת חיים (סי' מא) דנקט בפשיטות דליכא איסור הרהור באשתו. ע"ש. וכן הוא עוד בספר הנהגות ופסקים להגרי"ח זוננפלד "תורת חיים" (עמ' רטז) שכ' בזה"ל: אין איסור להרהר באשתו כשהיא טהורה. ע"כ. ומ"מ מבואר מהרדב"ז הנ"ל דאזיל כל בתר איפכא וס"ל שיש לחוש להרהור במהלך אחר אשתו. ומוכח דס"ל להרדב"ז שאסור להרהר אף באשתו. ויש לתמוה אהה"ר ע"ד הגרא"י שלזינגר בשו"ת באר שרים (חאה"ע סימן ז מהד"ח) שהביא דברי הבאה"ט משם הרדב"ז הנ"ל, וכ' שע"פ דברי הרדב"ז דטעמא משום הרהור הוא, י"ל דלא שייך זה באשתו אלא גבי שאר נשים, שודאי באשתו לא שייך איסור משום הרהור אלא משום גנאי, ונראה שלמד כן בדעת הרדב"ז כמבואר שם. והנה המעיין בדברי הרדב"ז הנ"ל יראה שמבואר להדיא שיש לאסור אף באשתו משום הרהור וכמבואר. וכנראה

קובץ באר התורה (קמא) פרשת וירא

שהגאון הנ"ל לא ראה דברי הרדב"ז במקורם אלא סמך ע"ד הבאר היטב שהעתיקו ושם לא העתיק ענין האיסור לילך אחר אשתו משום הרהור. אולם אף יישוב זה צ"ב שהרי כ' שם הבאה"ט בזה"ל: איסור זה הוא בכל הנשים ובכל המקומות אפי' במקום שהנשים הולכות מכוסות מכף רגל ועד ראש. כנה"ג בשם הרדב"ז ח"ב. ומדקאמר שאיסור זה שייך "בכל הנשים", מבואר שהוא הדין באשתו. וי"ל. וצ"ב.

יסוד האיסור להרהר בנשים

(ה) והנה יש לעמוד בעיקר יסוד האיסור להרהר בנשים. וניחזי עוד אי קושטא קאי לענין מעשה כהרדב"ז הנ"ל דאיכא איסור הרהור אף באשתו. הנה בע"ז (כ:) אמר' "ונשמרת מכל דבר רע", שלא יהרהר אדם ביום ויבוא לידי טומאה בלילה. ומשמע דליכא איסור בעצם ההרהור אלא טעמא דאסור להרהר הוא משום שעיי"כ יבוא לידי טומאה, הא למדת דכל היכא של בא עיי"כ לידי טומאה, תו ליכא איסור בעצם ההרהור. אלא שאם כנים דברינו בזה, לכאורה יש להעיר ע"ז מדברי הגמרא ביומא (כט.) דא' הרהורי עבירה קשים מעבירה, וכ' רבנו הרמב"ם ז"ל בספרו מורה נבוכים (ח"ג פ"ח, הובא בשו"ת יחו"ד ח"א סי' מח) וזתו"ד: וכבר ידעת אמרם הרהורי עבירה קשין מעבירה, ולי בפירושו פירוש נפלא מאד, כי כשחוטא האדם בפועל בגופו אמנם ימרה פי ה' מצד הנמשכים אחר חומריותו, ומ"מ לא המרה אלא רק מצד בהמיותו, אבל המחשבה היא מסגולות האדם בחלק הנכבד שבו, אבל אינו דומה חטאו של מי שעבר ושעבד עבד סכל כחטאו של מי שהעביד שר נכבד וחשוב. ע"כ. הרי דס"ל להרמב"ם שע"פ דברי הגמרא הנ"ל איכא איסור בעצם ההרהור, ולא עוד אלא שחמור עון ההרהור מעון מעשה העבירה בגופו. וראיתי להמאירי בחיבור התשובה (הוצאת הרב סופר עמ' קע) ובארחות חיים (הלכות ר"ה, עמ' רכז) שהעתיקו לדברי הרמב"ם הנ"ל למעשה. ע"ש. וכן מצאתי עוד לרבינו המאירי (שבת סד.) שכ' כבר ידעת שהרהורי עבירה קשים מעבירה, "ומעתה אדם צריך כפרה על ההרהור כעבירה עצמה והוא שנאמר במדין ונקרב את קרבן ה' איש אשר מצא אצעה וכו' לכפר על נפשותינו לפני ה'". ע"כ. וע"ע בדברי רבינו בחיי בספר כד הקמח (ערך טהרת הלב, לבוב תר"מ עמ' כד) לדרכו הראשונה, שפי' בזה כעין דברי הרמב"ם הנ"ל. ע"ש. ובהגהות הגאון בעל חות יאיר על ספר הרוקח מכת"י (נדפס בספר הרוקח מהד' זכרון אהרן עמ' כה, הע' 102), כ' בזה"ל: זה לשון החרדים, אין לך פוגם הנפש כהרהור רע אע"פ שלא

קובץ באר התורה (קמא) פרשת וירא

יעלה על לבו לעשות רע כלל כדאי' בזוהר פר' ויצא. ע"כ. וע"ע להגר"ח מוואלוז'ין בנפש החיים (שער א' פ"ד) שכ' בזה"ל: "אם כן בעת אשר יתיר האדם לחשוב בלבבו מחשבה אשר לא טהורה בניאוף ר"ל, הרי הוא מכניס זונה, סמל הקנאה בבית קדשי הקדשים העליון וכו', ומגביר ר"ל כחות הטומאה והס"א בבית קדשי הקדשים העליון הרבה יותר ויותר ממה שנגרם כח הטומאה ע"י טיטוס בהציעו זונה בבית קדשי הקדשים במקדש מטה". ע"כ. ומבואר ע"פ דבריהם דמאי דאמרי' הרהורי עבירה קשים מעבירה, היינו לענין חומרת העון ועונשה, והוא מחמת גודל הפגם שפוגם במחשבה שהיא החלק הנכבד שבו. וראיתי למרן הגר"ע יוסף זצ"ל במאור ישראל יומא (כט.) שכ' להקשות ע"ז מהא דאמרי' (קידושין לט:): מחשבה רעה אין הקב"ה מצרפה למעשה, ואמ' [במעשה באותו אדם שאמר לו אביו לקיים מצות שילוח הקן וכו' ונפל ומת], "ודלמא מהרהר בעבירה היה", ודחי מחשבה רעה אין הקב"ה מצרפה למעשה, ודלמא מהרהר בע"ז הוה דכ' "למען תפוש את בית ישראל בלבם" וכו'. וא"א שהרהורי עבירה קשים מעבירה, גם לענין גודל החטא, אכתי ק' דלמא מהרהר בהרהורי זנות היה שאז נענש על המחשבה כמעשה. וראה עוד מה שהאריך בזה והביא בזה כמה ישובים. וכן ראיתי עוד בחזו"ע ימים נוראים (עמ' רי והלאה) שהאריך בזה. ע"ש. וראה עוד בשו"ת יבי"א ח"ו (חיו"ד סי' יד). ע"ש. ונראה שמרן החיד"א בספרו דבש לפי (מערכת הה"א אות ח), הרגיש בקושיא זו, דהנה אף שכ' בביאור מאמר רבותינו ביומא הנ"ל כעין דברי הרמב"ם הנ"ל, וז"ל: אפשר דה"ט [שהרהורי עבירה קשים מעבירה] מפני שפוגם במחשבה שהיא במקום עליון והיא חלק הקב"ה, שג' שותפין באדם הקב"ה אביו ואמו, והבשר והגידים והעצמות וכל יתר הדברים הגשמיים מאביו ואמו, והשכל והדעת והראיה מהקב"ה, וא"כ החוטא במחשבה פוגם בחלק שנתן לו ה', לכך הוא קשה יותר מעבירה עצמה שפוגם בגופו שהוא חלק אביו ואמו וכו'. ע"כ. ומ"מ סיים: "אלא שבחסדו יתברך אינו מעניש על המחשבה אלא על המעשה". ע"כ. וע"ע מה שהאריך בפתגמא דנא הרה"ג ישראל ביתן שליט"א בהגהות "קרית ספר" על ספר פתח הדביר הנד"מ (סי' ג אות כד השני). ע"ש. וראיתי למהרצ"א מדינוב זיע"א בספר דרך פיקודיך (מל"ת לה חלק המחשבה אות ב) דנמי עמד בקושיא זו מההיא דאמרי' בקידושין (מ.). שאין הקב"ה מצרף מחשבה רעה למעשה, וכ' ליישב בזה"ל: התירוץ הנכון מה שנראה לי בזה, דמה שאמרז"ל דאין הקב"ה מצרף מחשבה רעה למעשה הוא כשבאת האזהרה בתורה על המעשה והאדם היה נזהר ולא עשה המעשה

קובץ באר התורה (קמא) פרשת וירא

הרעה רק היה מהרהר בה, אזי אין הקב"ה מצרף המחשבה למעשה, משא"כ כשבאת האזהרה שבתורה בפרטות על המחשבה, א"כ המחשבה הוא העבירה, ע"כ הרהורי עבירה קשים מעבירה וכו'. ע"כ. ועכ"פ אם אמת נכון הדבר שהרהורי עבירה קשים מעבירה, ופשט הדברים כדברי הרמב"ם הנ"ל דר"ל לענין העונש, צ"ב מההיא דע"ז (כ:) דא' שלא יהרהר וכו' שלא יבוא לידי טומאה בלילה, דהתם קר"י בחי'ל דטעמא שלא יהרהר הוא "שלא יבא לידי טומאה בלילה" וכנ"ל, וא"א דהרהור חמור טפי, תיפ"ל שלא יהרהר מחמת חומר איסור הרהור, וע"כ י"ל שאם לא בא לידי טומאה אינו נענש על עצם ההרהור, וכל היכא שלא בא לידי טומאה נמצא דלא עבד איסורא, ואין איסור אלא בגוף מעשה העבירה. ואחר העיון נראה שאפשר שזה מה שהוקשה לאדונינו רש"י ז"ל, שע"ד הגמרא ביומא הנ"ל כ' בזה"ל: הרהורי עבירה: תאות נשים "קשה להכחיש את בשרו" יותר מגופו של מעשה, כמו המריח בשר צלי שקשה לו הריח מאד מפני שמתאוה לו. ע"כ. ויל"ע אמאי שינה מפשטות דברי הגמרא דמשמע דהאי דאמרי' "קשים מעבירה", ר"ל לענין העונש וכדברי הרמב"ם הנ"ל. אולם ע"פ דרכנו אפשר לבאר שרש"י נמי הוקשה לו מדברי הש"ס ע"ז הנ"ל דמשמע שמעשה חמור טפי. וע"ע בתוס' רי"ד (שם). ע"ש. וראיתי למהרצ"א מדינוב בספר דרך פקודיך (שם) שגם עמד ע"ד רש"י הנ"ל שלכאורה פירש הדברים שלא כפשטם, וכ' ליישב דהוקשה לרש"י הא האי דאמרי' בקידושין (מ.) שמחשבה רעה אין הקב"ה מצרפה למעשה וכנ"ל. ע"ש. ולדרכנו נראה שכן יש לדייק עוד מדברי רש"י (ע"ז כ:) ד"ה זריזות, שעל מה דאי' בברייתא דר"פ בן יאיר בענין הזריזות, כ' וז"ל: זריז ונשמר קודם לכן "שלא תבא עבירה לידו כי הכא שאינו מהרהר לבא לידי טומאה". ע"כ. הרי דלא קרי עבירה אלא "לטומאה" שתבוא ע"י ההרהור. ודו"ק בזה. ושוב מצאתי בס"ד להגאון רבי צבי פסח פרנק זצ"ל בשו"ת הר צבי (חיו"ד סי' קכד) שעמד גם ע"ד הברייתא (ע"ז כ:) הנ"ל דאמרי' שלא יהרהר אדם ביום ויבוא לידי טומאה בלילה, וכתב לדייק מאריכות לשון הברייתא דאמרי' שלא יהרהר אדם ביום "ויבוא לידי טומאה בלילה" וכו', ולמה לא סגי ליה שיאמר "שלא יהרהר", שעובר בין שבא לידי טומאה ובין שלא בא לידי טומאה, אלא משמע ד"ונשמרת" איסור הרהור, מיתלי תלי וקאי, ואם לא בא לידי טומאה, אגמר' לן שלא עבר על ונשמרת, משום שעיקר איסור של הרהור הוא כשמצטרף למעשה טומאה, אבל בלי צירוף מעשה אין המחשבה עבירה. ואחר שהאריך לפלפל וצידד לומר דכל היכא שלא בא לידי טומאה ליכא איסור, כ' להקשות מההיא דיומא (כט.).

קובץ באר התורה (קמא) פרשת וירא

הנ"ל דאמרי' הרהורי עבירה קשים מעבירה, דמשמע שיש איסור בעצם ההרהור, וציינן לדברי רש"י הנ"ל דמשמע מדבריו דלא איירי כלל מענין איסור הרהור. ע"ש. והוא ככל הנ"ל בס"ד. ומה שכ' להקשות ע"ד הרב פרנק הנ"ל בחזו"ע ימים נוראים (עמ' ריב) מהא דאמרי' ביומא הרהורי עבירה קשים מעבירה, המעיין בדברי הגאון הנ"ל יראה שכבר עמד בזה, וכתב ליישב ע"פ דברי רש"י הנ"ל דלא מיירי כלל לענין העונש. ומעתה תבנא לדינא, דמאחר דחזינן שעיקר איסור הרהור הוא מחשש שמא יבוא עי"כ לידי טומאה, נראה שהוא הדין שיש איסור להרהר אף באשתו מחששא זו, דמה לי אם מהרהר על אשתו או על שאר נשים. ובאמת שכן מצאתי להרוקח שכ"כ להדיא (הל' חסידות. הובא בקובץ שיטות קמאי נדה יז). וז"ל: וכן בפ"ב דשחיטת חולין (לז). גבי יחזקאל שלא אכל וכו', "וכן לא הרהרתי ביום אפי' על אשתי שלא אבא לידי קרי בלילה". ע"כ. וע"פ כל הנ"ל מבואר שדברי הרדב"ז הנ"ל אמת הם לדינא, מאחר שנתבאר שאף באשתו שייך איסור הרהור. וע"כ שלדעת שאר הפוס' דלעיל שלא כתבו שיש לאסור ההילוך אחר אשתו משום הרהור אלא מטעמים אחרים, שאין לאסור ההרהור באשתו י"ל כמ"ש לעיל, דס"ל דלא חיישינן שע"י ההילוך אחר אשתו יבוא עי"כ לידי הרהור. אולם אכתי יש לעיין בכל הני ראיות שהבאנו לעיל מדברי הפוס' שמבואר דשרי להרהר באשתו ולא חיישינן שמא יבוא עי"כ לידי טומאה. ואחר העיון נראה ליישב בס"ד שאף דאסרי' ההרהור באשתו, מ"מ אפשר דלא אסרי' אלא דוקא שמהרהר בה ממעשה תשמיש וכיו"ב, דכל כה"ג חיישינן שיבא עי"כ לידי טומאה, משא"כ היכא שמסתכל בה בבגדי צבעונים וכו' אף באופן שנהנה מיופיה, מ"מ לא חיישינן שיבוא עי"כ לידי טומאה, ואה"נ כל היכא שמהרהר בה בגופו של מעשה, קושטא קאי שיש איסור להרהר אף באשתו. וצ"ל שזו כוונת הפוס' שהתירו ההסתכלות בבגדי צבעונים וכו', וההרהור באשתו. ואחר זמן מצאתי בעזה"ת שכל דברינו הנ"ל מבוארים באר היטב בדברי הגר"מ פינשטיין בשו"ת אגר"מ אה"ע ח"ד (סי' סו) שכ' בזה"ל: אבל ההרהור שמביא לידי הוצאת זרע אינו הרהור ביופיה של אשתו ובחכמתה ובטוב לבה ובשאר מעלותיה שיש לה, דזה לא שייך להוצאת זרע ואפילו בימי נדתה הא מותר להסתכל במקומות הגלויים אף להנות בראייתה כמפורש ברמ"א יו"ד סימן קצה סעי' ז, וכ"ש שמותר להרהר וליהנות משאר מעלותיה, "אבל הוא דוקא הרהורי הנאה דמעשה תשמיש שיש לו עמה ואיך שישמש עמה גם להבא, שאלו דברים הם מביאים לידי הוצאת זרע", וסתם אינשי לא מהרהרים

קובץ באר התורה (קמא) פרשת וירא

בענינים אלו מאחר שרגיל בה וכו'. ע"כ. והרי זה כדברינו לעיל. וע"פ כל הנ"ל מיושבים כל הני קושיות על נכון בס"ד. וע"ע בשו"ת משנה הלכות ח"ה (סי' רכו) וחי"ד (סי' כ). ע"ש.

(ו) אולם אין לכחד דמ"ש לעיל דכל היכא שלא בא לידי טומאה בלילה תו לא עביד איסורא בעצם ההרהור וכמ"ש בהר צבי הנ"ל, אכתי לא איפרק מחולשא, דהנה בברכות (יב:) דרשינן עה"פ "ולא תתורו אחרי לבבכם ואחרי עיניכם", "ואחרי עיניכם" אלו הרהורי עבירה. ומפשטות לשון הגמרא משמע דאיסור בעצם הוא ואף אם לא בא עי"כ לידי טומאה. ובאמת שראיתי להגאון רא"י וולדינברג בשו"ת ציץ אליעזר חט"ו (סי' נג), שהביא לדברי הגרצפ"פ הנ"ל, והוסיף שכ"כ לו הגאון רש"ז אויערבך, שמצד הסברא אפשר לומר כדברי הגרצפ"פ שאם לא בא לידי טומאה לא עביד איסורא. אולם הגהמ"ח שם (אות ד) חזר להשיב ע"ד מההיא דיומא (דף עד:) דאמ' אמר ר"ל טוב מראה עינים יותר מגופו של מעשה, שנא' "טוב מראה עינים מהלך נפש". ושכן מבואר מדברי הטוש"ע אה"ע (סי' כא) משם רבינו יונה שאסור להסתכל בא"א מה"ת שנא' "ולא תתורו אחרי לבבכם ואחרי עיניכם וגו'", ואסור מה"ת להרהר באשה ואפי' בפנויה, וחמור הרהור בפנויה ממגעה שעל הרהור עובר בלאו וכו'. ושכ' הב"ש (שם ס"ק ב) שבהרהור אפילו בפנויה לכ"ע איסורו מדאורייתא. ע"ש. וע"פ זה כ' לדייק שיש בעצם מעשה ההרהור איסור עצמי, וביאר, שי"ל שהתורה אסרה ההרהור משום שבידוע שבמוקדם או במאוחר יבא עי"כ לידי טומאה בלילה. ע"ש. ולכאורה נראה שיש לסייעו מדברי חד מרבותא קמאי, רבינו יוסף גיקטיליא בספרו כללי המצות (ערך הרהור) שכ' בזה"ל: כמה יש לו לאדם לקדש עצמו ומחשבותיו ולהזהר מהרהורי עבירה, "לפי שההרהור מביאו לידי טומאה בהכרח". ע"כ. וזהו כדברי הצי"א הנ"ל, דקי"ל לחז"ל שע"י ההרהור בהכרח שיבוא לידי טומאה במוקדם או במאוחר. [אולם לענין הלכה חלוק הוא על דברי הצי"א וס"ל שאין איסור בעצם המחשבה אלא במה שבא עי"כ לידי טומאה כמבואר שם בדבריו (אות ב) שכ' "שאינ האדם נתפש עד שיבא לידי מעשה". ע"ש. וזהו סיוע לדברי ההר צבי הנ"ל. ונראה שמקורו מדברי הגמרא (קידושין מ.) הנ"ל שאין הקב"ה מצרף מחשבת עבירה למעשה. וכבר כתבנו משמיה דהפוס' מה שעמדו בזה] וכן ראיתי עוד להפתה"ד (סי' ג אות טז) שהאריך בזה, וכתב שיש במעשה ההרהור שני לאוין, חד מ"אחרי עיניכם" שדרשוהו חז"ל על

קובץ באר התורה (קמא) פרשת וירא

הרהורי עבירה, וחד מ"ונשמרת". וכ' עוד שאיסור זה של ונשמרת דרשא גמורה היא ואיסורו מן התורה. וציינן שם לדברי רבים מן הפוס' דס"ל שיש בזה איסור עצמי מהכ' "אחרי עיניכם". ע"ש באורך. וע"ע מ"ש בזה מרן החח"מ בשדי חמד (מע' הה"א אות עז). ע"ש. וכן ראיתי עוד להגר"מ גרוס בספר אום אני חומה (חלק חידו"מ סי' נז), שנשאל באדם שנמצא ביום השביעי לימי הנקיים של אשתו, כך שעתידה היא לטבול בלילה, וכן חתן ביום חופתו האם יש להתיר להם ההרהור בנשותיהם. והשיב, שאף שאפשר שאין חשש שיבוא עי"כ לידי טומאה בלילה מאחר שיהיה מצוי אצלה, מ"מ יש איסור עצמי מקרא ד"לא תתורו", ומאחר שבאותה שעה אסורה לו יש לאסור. ע"ש. הרי דס"ל שאף במקום דליכא חשש שיבוא עי"כ לידי טומאה, מ"מ אכתי יש איסור עצמי מצד לא תתורו וכנ"ל. וע"פ דברי רבנו יוסף גיקטליא והצי"א הנ"ל, אפשר שאף בכה"ג שעשוי להיות מצוי אצלה באותו היום קי"ל לחז"ל שיבוא עי"כ לידי טומאה בזמן מן הזמנים כדמוכח ממה שלא חילקו בזה בין ליל עונה וכל כיו"ב. ואפשר עוד שכוונתם דאסרי' ההרהור מפני שיכול לבוא לידי הוצאת ז"ל באותה שעה שמהרהר בה. [א.ה. עיין היטב בבן יהודע סנהדרין (צב.) שכ' ע"ד הגמ' שם דא"ר אלעזר כל המסתכל בערוה קשתו ננערת, שנא' עריה תיעור קשתך, בזה"ל: פי' כיון שהוא מסתכל הרבה בעריות אז הוא תמיד בא לידי קישוי. וכיון שמתמיד בו הקישוי, מוכרח שיצא מפי אמתו טיפות של מים עכורים שהוא זרע מחוי, וזהו קשתו ננערת, שננער ממנה טיפות זרע תמיד על מגן (פ' בחינם) בר מינן. או כיון שהיה לו קישוי ע"י הרהור, אעפ"י שאין יוצא ממנו זרע אותה שעה, נעקר הזרע ממקומו, וכשמשתין יצא בהשתנה ואינו מרגיש, השי"ת יצילנו וישמרנו ברחמיו אכי"ר. עכ"ל. הובא בשו"ת עולת יצחק רצאבי ח"ב (סי' רמב). וע"ע שם מה שהאריך בכמה ענינים נחוצים בענין איסור הוצאת זרע לבטלה והמסתעף. ע"ש]. ועכ"פ ארווחנא לנידוננו שלענין האיסור להרהר באשתו, אין לאסור הדבר מצד איסור "ואחרי עיניכם וגו'", מאחר דלא דרשינן הכי אלא גבי אשה האסורה עליו, משא"כ באשתו שמוותרת לו [ולענין אשתו נדה. ע' בספר אום אני חומה הנ"ל מ"ש בזה], ומ"מ מצד איסור "ונשמרת", יש איסור להרהר אף באשתו בכל גוונא. [וע"ע בספר דרך פיקודיך (הקדמה ז אות ג) מ"ש שם בדעת הרמב"ן ר' יונה והחרדים בנ"ד. ע"ש]. וכן בקודש חזיתיה להגר"מ פינשטיין זצ"ל בשו"ת אגר"מ חאה"ע ח"א (סי' סט), שכ' שיש באיסור ההרהור שני חלקים, שיש איסור מצד "ונשמרת מכל דבר רע", והוא משום חשש שיבוא עי"כ לידי טומאה בלילה,

קובץ באר התורה (קמא) פרשת וירא

ויש איסור אחר מהא דאמ' "ולא תתורו אחרי לבבכם ואחרי עיניכם" [א"ה], ועיין במערכת הה"א בענין איסור הרהור נשים בגברים מ"ש בזה משם

² וע"פ זה יצא האגר"מ לדון אם יש איסור לנשים להרהר בגברים, דלטעמא ד"ונשמרת" דהחשש הוא שמא יבוא עי"כ לידי טומאה, תו לא שייך איסור זה גבי נשים, וא"כ אינם אסורות להרהר בגברים. אולם לטעמא דלא תתורו וכו', שהוא הוראה שלא להרהר הרהורי זנות כדאי' בגמרא (ברכות יב:), שייך איסור זה אף בנשים, אלא שכתב דלא חיישינן שיבואו לכך ע"י הסתכלות בעלמא, וכמו שמצינו בברכות (כ.) שהיו הנשים מסתכלות בר' יוחנן כאשר היו עולות מן הטבילה, ולא חששו שיבואו עי"כ לידי הרהור. ע"ש. והנה מה שכ' שאיסור לא תתורו שייך אף בנשים, הנה דבר זה מפורש יוצא מדברי החינוך (מצוה שפז), שכ' "שאיסור לא תתורו נוהג בזכרים ובנקבות". ע"ש. וע"ע להחינוך (סוף מצוה קפח), אחר שהאריך בכל ההזהרות שיש להרחיק מן הערוה, סיים בזה"ל: "ונוהגת בכל מקום ובכל זמן בזכרים ונקבות, שגם להן אסור להרהר אחר האנשים זולתי בבעליהן, שעליהן ראוי להן להמשיך כל חשקן וחפצן וכן יעשו בנות ישראל הכשירות". ע"כ. ומיירי שם בהרהורי עבירה שגם הנשים מוזהרות על כך. ואף שזכר שם החינוך בתו"ד גם איסור הסתכלות בבגדי צבעונין וכו' שאינו שייך גבי נשים. י"ל שלצדדין קתני. אולם מ"מ כאמור לא חששו חז"ל שיבואו הנשים לידי כך על ידי ראייה בעלמא. וע"פ זה יש לבאר גם מה שלא מצינו שחששו חז"ל לאסור לנשים לראות בגדי איש או שאר הרחקות שזכר הרמב"ם (בפכ"א מהלכות איסורי ביאה) ומרן בש"ע אה"ע (סי' כא) אף שאסרו כן באנשים, והוא משום דלא חיישינן שיבואו הנשים ע"י ראייה בעלמא לידי הרהורי עבירה, משא"כ באנשים דחיישינן שע"י הסתכלות בעלמא יבואו לידי הרהורי עבירה. ויש עוד להוכיח קצת שאף הנשים מוזהרות שלא להרהר ולגרות יצר הרע בעצמן ממ"ש רבותינו הראשונים (נדה יג.) על הא דתנן שם כל היד המרבה לבדוק הרי זו משובחת, ואמרי' בגמרא דלא שנו אלא בנשים "דלאו בנות הרגשה ניהו", וכ' שם הרמב"ן הרשב"א והמאירי לבאר, דלא חיישינן שע"י שירכו לבדוק קא מגרי יצר הרע בנפשיהו דלאו בנות הרגשה ניהו. ע"ש. ומוכח שאם היו בנות הרגשה והוּו קא מגרי יצר הרע בנפשיהו תו לא היינו אומרים שכל היד המרבה לבדוק הרי זו משובחת, שהרי אסורה לגרות יצר הרע בנפשה והיו שוות לאנשים בדבר זה.

אם יש לחוש שיבואו לידי כך ע"י הסתכלות בעלמא

ונראה שיש להוכיח עוד דלא חיישינן שע"י הסתכלות בעלמא בגברים יבואו לידי הרהור ממה דאיתא בסוכה (נא:) בענין שמחת בית השואבה, "התקינו שיהיו נשים יושבות מלמעלה ואנשים מלמטה". הרי שאף שהיו הנשים רואות הגברים, לא חיישינן שיבואו עי"כ לידי הרהור ולא עוד אלא קרי ליה "תקון גדול". [א.ה ומכאן מודעה רבה לאורייתא כמה צריך להזהר בענין זה של הצניעות ובניית מחיצה כראוי בבית הכנסת בין הנשים לאנשים שלא יראו האנשים את הנשים כלל, שהוא תיקון גדול להנצל מאיסורים וכמו שאמרו חז"ל. ועיין בשו"ת חת"ס חחו"מ (סי' קצ) שכ', "במקום תפילה והודאה או הספד, כל מה דבעי ליבא דרחמנא, לא יתעורר שום ענין הרהור אפילו באשתו אמרו, שהרי כתוב משפחת בית דוד לבד ונשיהם לבד, ומ"ט לא יספדו כל איש עם אשתו יחדיו, אע"כ דגם זה אסור דגורם הרהור וביטול כוונה". ע"כ. וראה עוד להגה"ק ר"י מסאטמאר זצ"ל בשו"ת דברי יואל ח"א (סי' י) שהאריך בענין זה. וראה עוד בשו"ת דברי חיים מצאנז (תשובות הנוספות בסוה"ס, סי' יב בפסק בית הדין). ע"ש. ובשו"ת אגרות משה ח"א א"ח (סימן לט) ובח"ג (סי' כג) כתב, שחיוב המחיצה מן התורה. וע"ע בשו"ת ציץ אליעזר ח"ז (סי' ח) שהאריך בזה ממקורות רבים. ע"ש. וראיתי להגאון מהר"ר שלום משאש בשו"ת שמש ומגן ח"ב (סי' ס) שכ' בזה"ל: שיעור המחיצה של עזרת נשים הוא באופן שלא יהיו נראים הנשים כלל. גם כשהן עומדות.

קובץ באר התורה (קמא) פרשת וירא

ובאופן שהנשים יהיו נראים לכל. פשיטא ופשוט שאסור להתפלל בבהכ"נ הזאת, ואין לך סברא גדולה מזו, שבזמן שאנו צריכין לכוין הרבה בתפלה, יהיה שטן מרקד לפנינו, ולא יניח אותנו לעבוד ה' כראוי. עכ"ל. ולא זו בלבד שרק בבית הכנסת צריך שתהיה צניעות והפרדה, אלא הוא הדין אף מחוץ לבית הכנסת ובכניסה, יש לעשות הפרדה שלא יתערבו יחד. וכבר התריעו על זה בספרים. וע"ע בענין זה של הפרדה בין נשים לאנשים במ"ש הרמב"ם (פ"י מה' יו"ט) והעתיקו להלכה מרן הש"ע (סי' תקכט ס"ד). וע"ע מה שכ' בזה בביאור הלכה (סי' שלט ד"ה להקל) משם הזכרון יוסף. ובשו"ת אז נדברו חי"ב (סי' מח) ובשו"ת שבט הלוי ח"א (סי' כט). ובשו"ת להורות נתן ח"א (סי' נט). ובקובץ פרי תמרים סאטמאר (גליון ט סיון תשמ"ב). ועיינ עוד בספר עוז והדר לבושה (עמ' תעט). ובשו"ת עולת יצחק רצאבי ח"א (סי' קמז). ע"ש באורך. וע"ע בשו"ת באר משה ח"ח (סי' פה) שכ' לעורר על מה שנהגו הנשים להמתין לבעליהן חוץ לבית הכנסת במקום יציאת הגברים שזוהי מכשלה גדולה. ע"ש. ומה מאד יש לשבח את המנהג הטוב שנהגו בכמה מקומות שעשו את חלונות העזרת נשים בצבע כהה כך שיכולות הן ליראות ולא להראות, ויש סמך למנהג קדוש זה מדברי רבינו הרמב"ם בפיהמ"ש (מס' מדות פ"ב מ"ה) שכ' בזה"ל: ומיראתן שמא יתערבו נשים באנשים, הקיפו אותם בשקופים אטומים ועשו בהן כמין מעלות כדי שיביטו מהן הנשים בשעת ביאת ישראל לשמחת בית השואבה. ע"כ. וכ' ע"ז הגאון מהר"ם קאזיס בספר חנוכת הבית (עמ' צה אות יח), ובאמרו בשקופים אטומים אולי כונתו כי הנשים היו רואות ואינן נראות, ומביטות מתוך אשנים קטנים וכו'. ע"ש. ויש עוד להאריך. ועוד חזון למועד נ"נ].

שאינ לאסור לאשה לשמוע קול האיש אלא א"כ יודעת שבאה

ומעתה ע"פ דרכנו יש ליישב אף מה שכ' בספר חסידים (סי' תריד) בזה"ל: שצריך להזהר שלא ישמע קול אשה, "וה"ה לאשה שלא תשמע קול איש, שמכל שהאיש מוזהר האשה מוזהרת". ע"כ. ויל"פ שמה שכ' שאסור לאשה לשמוע קול איש, היינו באופן שיודעת בעצמה שתבוא עי"כ לידי הרהור, או ששומעת קול האיש מעיקרא ע"מ להנות מקולו בדרך תאוה, משא"כ אם שומעת קולו ויודעת שלא באה עי"כ לידי הרהור, דליכא למיחש. ונראה שזהו מה שסיים שם, "שמכל שהאיש מוזהר האשה מוזהרת", דר"ל שבאיסורי לאוין אין חילוק בין נשים לאנשים, ואף האשה מצוה על איסור הרהור דילפינן לה בברכות (יב). מקרא ד"ואחרי עיניכם" לאסור הרהורי עבירה, וכמ"ש לעיל משם האגרות משה. דאל"כ תקשי מדוכתי טובא שמצינו שנשים שומעות קול הגברים בביהכ"נ בקריאת המגילה וקריאת ספר תורה וכל כיו"ב, ולא חיישינן שיבואו עי"כ להרהור מקולו של הבעל קורא או השליח ציבור.. וראיתי בפירוש נחל יהושע ע"ס חסידים (שם). הובא בס"ח הוצאת "אוצר הפוס" ("שהגיה ע"ד הס' חסידים בזה"ל: "זו תימה, דא"כ אשה בבית הכנסת מנין, וצריך עיון". ע"כ. וע"פ הנ"ל יש ליישב דלא אסרינן בזה אלא שבאה עי"כ לידי הרהור כגון ששומעת קולו מתחילה בדרך תאוה וכו', משא"כ באותם נשים הבאות לביהכ"נ ע"מ לצאת יד"ח בכמה מצות דלא חיישינן לכך, ומוכרחים אנו לומר כן, שהרי לא מצינו בשום דוכתא שאמרו חז"ל "קול באיש ערוה" וכנ"ל. ועיינ. וכן יש להוכיח עוד ממה שכ' רבנו יהודה החסיד גופיה בספר הגימטריאות [מהד' הרב סטל, ירושלים תשס"ה, אות ל], בזה"ל: כל אדם שיש לו בלורית בראשו וכו' אסור לקרותו לספר תורה וכו', אע"פ שאינו נואף "גורם לנשים לצפותו ובאות לידי הרהור". ובהמשך דבריו כ' בזה"ל: "ואל תשיבני מר' יוחנן דהוי יתיב אשערי טבילה, הנשים היו מתביישות ולא היה מהרהרות". ע"כ. הרי זה כנ"ל שאין איסור על הנשים להסתכל בגברים אלא א"כ באות עי"כ לידי הרהור או שמתכלות בדרך תאוה וכיו"ב, הא בעלמא לא חיישינן לזה, וכן מוכח מהא דחזינן בהני נשי שהיו מסתכלות ברבי יוחנן ולא היו מהרהרות בו דשפיר דמי וכנ"ל. וכיו"ב יש ליישב דברי הגר"י פלאג'י בספרו יפה ללב ח"ב (קונט"א אות יב) שהביא דברי הס"ח הנ"ל, וכתב "וזה יחלוק קצת עלי ראשי על מה שכתבתי בספר אבות הראש ובספר יפה תלמוד". ע"כ. והנה דבריו שבאבות הראש הנה הנם בח"א (דף צא ע"ב), וכ' שם שבאשה לא אסרינן לילך אחר האיש, שלא שייך כ"כ איסור הרהור גבי

קובץ באר התורה (קמא) פרשת וירא

נשים. ע"ש. וע"פ מש"כ לבאר בדברי הס"ח הנ"ל, שוב אין מח', שלא כתב לאסור אלא שעושה כן בדרך תאוה והרהור, משא"כ במהלכת אחר האיש, לא חיישינן שתבוא עיי"כ לידי הרהור. וכך מה שכ' בספרו יפה תלמוד בחידושי לברכות (כ. ד"ה אמרי ליה רבנן) בזה"ל: דאילו גבי נשי דהיו רואין אותו ליכא למיחש, דנשים אינן אסורות להסתכל וכו', וכמ"ש בספר שמחת יהודה נג'אר ז"ל בחידושי למס' כלה (ד"ב ע"ב). ע"כ. כן הוא אף לדעת הס"ח, שכבר כתבנו לעיל בשם ר"י החסיד גופיה בספר הגימטריאות דלא אסר אלא בדרך תאוה והרהור, והתם לא חיישינן להרהור. אולם עין רואה בשו"ת תשורת ש"י ח"א (סי' קכה), שנשאל בקהל שרוצים לסדר הישיבה בביהכ"נ שיהיו פני כל המתפללים פונים כלפי המזרח, ושם בתו"ד כ', שכיון שעזרת נשים במערב או בצפון ודרום ראוי דוקא לסדר ישיבת אנשים באופן שלא יזונו הנשים עיניהם מהאנשים, כדאי' בספרי שהובא בילקוט שמעוני (שמואל ט רמז קה) וז"ל: בבואכם העיר וכו', כל האורך הזה למה, מביטות בנוייו של שאול היו ולא היו שבעות ממנו, דברי רבי יהודה. א"ל ר' יוסי אם כן עשית בנות ישראל כזונות, והלא כשם שאי אפשר לאיש לזון את עיניו מאשה שאינה ראויה לו כך אי אפשר לאשה לזון את עינה מאיש שאינו שלה. עכ"ל הילקוט. ור' יוסי נימוקו עמו והלכה כמותו. ואף שבדורות שלפנינו לא נזהרו בזה, כבר אמרו בחולין (ז רע"א) מקום הניחו לי אבותי להתגדר בו וכו'. ושוב הביא דברי הגמרא סוכה הנ"ל, וכתב שאין להוכיח משם שאין לאסור, דשאני התם שאי אפשר. ע"ש. ומבואר יוצא מדב"ק דס"ל שיש לחוש שע"י הסתכלות הנשים באנשים בביהכ"נ יבואו עיי"כ לידי הרהור. אולם ראיתי למהר"י טייטלבוים זצ"ל בשו"ת דברי יואל ח"א (סי' י אות ח והלאה) שהביא דברי התשורת ש"י הנ"ל, והשיב על כ"ד, וכתב דלא קי"ל כהילקוט הנ"ל שלא ראינו רמז לזה בדברי הש"ס, וכל כהאי גוונא אמרינן (ירושלמי פאה פ"ב ה"ד) "אין למדין לא מן הלכות ולא מן אגדות ולא מן התוספתות אלא מן הגמרא". והאריך לסתור אף את שאר ראיותיו של התשורת ש"י הנ"ל, וסיים, שהעיקר להלכה שאין לחוש לדבריו. ע"ש באורך. וכן ראיתי למרן רבנו הגר"ע יוסף זצ"ל בשו"ת יבי"א ח"א (סי' ו אות ה), שכ' להוכיח מדברי הש"ס דידן בברכות (מח): דלא חיישינן לההיא דר' יוסי מדלא פריך ע"ד שמואל כדר' יוסי, וא"כ ע"כ דלא חייש תלמודא לההיא דהילקוט. ובמילואים שם האריך לסתור עוד דברי התשורת ש"י הנ"ל. והביא שם דברי הספר חסידים הנ"ל, וכתב ע"ז שדבריו הם היפך המנהג הפשוט שהנשים שבעזרת נשים שומעות אל הרינה ואל התפלה מפי חזנים ומשוררים בנעימות קול, ולית דחש להא דהס"ח. ע"ש. אולם יש לומר דכל היכא שמסתכלת או ששומעת קול האיש בדרך של תאוה והרהור, או שיודעת שעיי"כ תבוא לידי הרהורי עבירה, יש לאסור. וכל היכא שאין חשש בזה, ע"פ דברינו לעיל מבואר שאף לדעת הס"ח יש להתיר דבר זה, וא"כ אפשר שדבריו אינם נגד המנהג וכו"ל. ועכ"פ לקושטא הכי הוי דינא שאם יודעת שעיי"כ תבוא לידי הרהור עבירה או ששומעת בדרך תאוה וכיו"ב יש לאסור. וכן יש לפרש אף בדברי הילקוט הנ"ל שהיתה זו הסתכלות ע"מ להנות ודרך הרהור הוא, וכן מוכח מדכ"מ מביטות בנוייו של שאול ולא היו שבעות ממנו". הרי שהיתה עיקר הסתכלותם ע"מ לשבוע ולזון עיניהם מיופיו של שאול ולא איירי בהסתכלות בעלמא דלא חיישינן להרהורא. וכן ראיתי בס"ד בשו"ת משנ"ה ח"ה (סי' קלב שער ז) שדייק כן מהילקוט הנ"ל. וששת"י. וע"פ זה יש להעיר קצת בדברי היפה ללב אה"ע ח"ו (סי' א אות טז) ועוד כמה דוכתי במה שכ' לתלמוד מדברי הס"ח הנ"ל, שע"פ ביאורנו הנ"ל יש לעמוד ע"ד, שאף ששייך איסור הרהור אף גבי נשים, מ"מ לאו בכל דוכתא חיישינן שיבואו לידי הרהור. וכן ראיתי למרן הגר"ש וואזנר זצ"ל בשו"ת שבט הלוי ח"ה (סי' קצז אות ב) שכ' שודאי דברי ר' יוסי הנ"ל להלכה, שבאמת כך הוא שאם מסתכלים לשם זנות ואישות עוברים הנשים כמו האנשים, ד"לא תתורו אחרי לבבכם ואחרי עיניכם" הוא לאו השוה בכל, שמצווין הנשים כמו האנשים, א"כ אין ספק שצודק התנא הקדוש ר' יוסי שגם אשה לא תזון עיניה מאיש שאינו שלה, "אבל ותזון עיניה היא יותר מהבטה וראיה סתם כאשר מורה הלשון", אבל לראות סתם ויביטו באנשים בלי לזון עיניהם דהיינו בלי מחשבה של אישות כמו שרואים הם כרגיל מבית הכנסת של הנשים, בודאי לא מציינו לאבותינו ורבותינו שחששו לזה, ואם שומעת קול האיש באופן שהיא זנה עצמה מזה, ונהנית מקולו המעורר יצרה, פשיטא דאיכא איסור. וע"ש שכ' ע"פ זה לבאר דברי הספר

קובץ באר התורה (קמא) פרשת וירא

האגרות משה. וצרפנו לכאן], ודרשינן בברכות (יב:): אחרי עיניכם זה הרהורי עבירה. ולטעמא דשמא יבוא לידי טומאה בלילה שייך איסור זה אף באשתו, משא"כ אם עיקר האיסור הוא משום "אחרי עיניכם וגו'", דליכא איסור אלא באשה האסורה לו. ע"ש. והנה הגאון הנ"ל לא חילק בין היכא שאשתו מותרת לו להיכא שאסורה עליו, ואפשר דס"ל דבכל גוונא חיישינן שיבוא עי"כ לידי טומאה וכדכתבינן לעיל בדעת ר"י גיקטיליא והצי"א הנ"ל. [וע"ע להגר"נ קרליץ בספר חוט שני (אה"ע סי' כב עמ' נז) שכתב שאף באשתו כשמותרת לו, אם אין לו פת בסלו מיד ויש חשש שיבוא לידי טומאה, כגון שמכיר בעצמו שהרהור זה יכול להביאו לידי טומאה, אסור. ע"כ. וע"ע בהמשך דבריו (עמ' נח ד"ה ודע וד"ה ובאופן) מ"ש בזה. ע"ש].

תבנא לדינא, שהעיקר שיש איסור להרהר אף באשתו כל היכא שמהרהר בעניני תשמיש וכיו"ב, מאחר שיכול לבוא עי"כ לידי טומאה. ואפשר עוד שאף בהכרח יבוא עי"כ לידי טומאה באיזה זמן וכנ"ל משם ר"י גיקטיליא והצי"א. ומ"מ י"ל דס"ל לרבותינו, שבנ"ד לא חיישינן שע"י הילוך אחר אשתו יבא עי"כ לידי חשש הרהור האסור בה והיינו ממעשה תשמיש. וממילא צ"ל שלדעת הרדב"ז חיישינן שיבא לידי כך ע"י הילוכו אחריה. וס"ל דגרע זה מהיכא שמסתכל בה בבגדי צבעונים וכו' או במקומות המכוסים, דהתם לא חיישינן לכך. אף שביאור זה נראה דחוק קצת. ושוב ראיתי בשו"ת אדרת תפארת ח"ג (סי' לד) שגם עמד בסוגיא הנ"ל, וכ' להקשות ע"ד הרדב"ז כדברינו לעיל, והוסיף שיש להקשות עוד ממ"ש הרדב"ז גופיה בח"א (סי' קסג) להתיר להסתכל אף במקומות המכוסים שבאשתו נדה, וכ' ליישב דע"כ צ"ל דס"ל להרדב"ז שדהילוך אחר אשתו

חסידים הנ"ל. ע"ש. וב"ה שזכיתי לכוון לדעת עליון. וראיתי בשו"ת משנה הלכות ח"ה (סי' רכב) שכ' לחלק בין הסתכלות לשם התפעלות דשרי לנשים להסתכל בגברים, דומיא לההיא דר' יוחנן בברכות (כ). הנ"ל, לבין הסתכלות במטרה לשבוע מיופיו של האיש וכיו"ב שבזה יש איסור אף לנשים. ואף דבברכות (מח:): לא חיישינן לקושיא הנ"ל, י"ל דהתם איירי שהיו מסתכלות להנות מגובהו של שאול ולא לשם שביעה מיפיו ושרי. אולם ע' מה שהעיר ע"ד ביבי"א (שם במילואים). ע"ש. וראיתי להרב שבט הקהתי ח"ד (סי' שיט אות ג) דנמי כתב לחלק בפשיטות בין הסתכלות לשם תאות זנות ועבירה לבין הסתכלות בעלמא שאינה אסורה בנשים על האנשים, וכ' שע"פ זה יש ליישב כל המקומות שהקשו המפרשים. ע"ש. והרי זה כדברינו הנ"ל בס"ד. וראה מה שכ' בזה בספר פנים יפות פ' כי תצא (פכ"ב, אות ה). ע"ש. וע"ע בשו"ת אז נדברו חי"ב (סי' מה) דנמי כ' כיו"ב. ע"ש באורך. וע"ע בספרו תורת ההסתכלות (סי' יב). ע"ש. וראה מ"ש בזה באורך בשו"ת דברי יציב (חאה"ע סי' ט וסי' לה). ובשו"ת משנה הלכות ח"ה (סי' קלב שער ז) ולהגר"נ קרליץ שליט"א בחוט שני אה"ע (עמ' מח אות ג). ובשו"ת ברכת יהודה ח"ב (ענינים שונים סי' ה אות יג). ובשו"ת אדרת תפארת ח"ג (סי' לח) והלאה. ע"ש. וכאן עמד קנה במקומו.

קובץ באר התורה (קמא) פרשת וירא

גרע טפי מהסתכלות במקומות המכוסים שבה. וע"ש עוד. וראה עוד בשו"ת עולת יצחק רצאבי ח"ב (סי' רמב). ע"ש.

מהו שיעור המרחק שיש להרחיק אחר האשה

(ז) וניהדר אנפין לנ"ד. הנה פש גבן לברורי מהו שיעור המרחק שצריך להרחיק מן האשה ע"מ שלא יעבור על איסור הילוך אחר אישה. דהנה לכאורה ע"פ מה שהוכחנו לעיל מדברי הפוס' דבשאר נשים יש איסור מחמת שעי"כ יבא לידי הרהור, א"כ כל זמן שיכול לראות הילוכה יש בכך איסור. וכ"כ בשו"ת הרדב"ז (שם) להשיב במה שנשאל שם אם דין זה של איסור הליכה אחר אשה נוהג אף במקומם שכל הנשים הולכות מכוסות מכף רגל ועד ראש, וזתו"ד שם: לא נתנו רז"ל דבריהם לשיעורין, אלא כל הנשים שוות וכל המקומות שווים וכו', עיקר הטעם הוא מפני שיבוא לידי הרהור ע"י הילוכה ותנועותיה ואעפ"י שהיא מכוסה מכף רגל ועד ראש, דמי לא עסקינן בזמן חכמי התלמוד שהיו הנשים הולכות מכוסות ואפ"ה אסרו וכו', "ולא סגי בד' אמות, דסוף סוף הרי הוא מכוון כנגדה" וכו', וגדר הדבר הוא "כל שהוא מרוחק ממנה שאינו מכיר ומבחין בהילוכה ובתנועותיה מותר, אבל כל שהוא מבחין ורואה הילוכה ותנועת אבריה אסור" וכו'. ע"כ. ומבואר יוצא מדב"ק שצריך להרחיק עצמו עד שלא יראו איבריה ותנועותיה, והוא מהטעם הנ"ל, דכל היכא שרואה הילוכה יכול לבוא עי"כ לידי הרהור. אמנם ראיתי לרבותינו האחרונים דפליגי בזה ע"ד הרדב"ז. זה יצא ראשונה רבנו האריז"ל בשער המצוות (ד"ל ע"ד) ובפרי עץ חיים (שער הנהגת הלימוד, ד"ה כוונת קריאת המשנה), שכ' שעיקר האיסור לילך אחרי אשה אינו אלא בתוך ד' אמותיה, משא"כ אם הולך חוץ לד' אמותיה דליכא בזה איסור. וע"ש שביאר הטעם ע"פ הסוד. וכ"כ מרן החיד"א בספרו כסא רחמים על אבות דר' נתן (פרק ב), שאין איסור אם הולך חוץ לד' אמותיה. ע"ש. וכן ראיתי עוד לרבנו יוסף חיים זיע"א בשו"ת תורה לשמה (סימן שפב) שכ' וז"ל: ומה ששאלתם על השיעור שצריך להיות ביניהם (איש המהלך אחרי אשה), הנה השיעור הוא ארבע אמות, ואם יש ארבע אמות ביניהם מותר לילך, דכל ארבע אמות הוא חלוקה ורשות בפ"ע, וכן תמצא בדין המתפלל וכו'. ע"ש. [ואף שיש קצת לעמוד על ראיותיו. אכמ"ל]. וכן ראיתי להרב באה"ט (אה"ע סימן כא ס"ק ב) שכ"כ משם מהרא"י ובה"י. וע"ע בשו"ת מעט מים (סו"ס א) ובשו"ת מעשה אברהם אשכנזי (חחו"מ סי' טו). ע"ש. והנה הגאון ר"ח סופר שליט"א בספרו כרם

קובץ באר התורה (קמא) פרשת וירא

יעקב (עמ' קכו), אחר שהביא דברי הפוסקים המדברים בזה, כתב שהעיקר להלכה כדברי רבנו האריז"ל שאין איסור אלא בתוך ד' אמות, וע"פ זה כתב ליישב דברי הילקוט שמעוני ברות (ספ"ג), דא' שם בזה"ל: ויבא העיר [בועז]. לא היה צריך לומר אלא ותבא העיר. אלא מלמד שהיה בועז הולך אחריה [ר"ל רות] עד שהגיעה לפתחה של עיר. ע"כ. וכ' להקשות שלכאורה יש לתמוה היאך היה מהלך בועז אחר רות שהרי אסור לילך אחר אשה. ושכ"כ להקשות הגר"י פלאג"י ביפה ללב (אה"ע סי' כא) והניח בצ"ע. וכ' שי"ל ע"פ דברי האר"י הנ"ל, שהיה מהלך בריחוק טפי מד' אמות דשרי. ע"ש. אולם לולי שאיני כדאי, יש לי מקום עיון טובא בזה, שהרי א"נ דטעמא משום הרהור הוא, א"כ מה יועיל מה שירחיק ממנה שיעור ד' אמות, ולכאורה מחוורתא כדברי הרדב"ז הנ"ל, דקושטא הוא שכל זמן שיכול להבחין בהילוכה ותנועותיה שפיר שייך בזה הרהור. וכן נראה שהולך ומסכים להרדב"ז בשו"ת משנה הלכות ח"ה (סי' רכו), שמתבאר מדבריו שם דלא שמיעא ליה לחלק בין תוך ד' אמות לחוץ לד' אמות. ע"ש. ושוב ראיתי בס"ד בשו"ת הראב"י לרבינו אברהם ב"ר יצחק מנרבונה בעל האשכול (סי' נז), שכ' וששאלת כמה תהא רחוקה ממנו שיוכל לילך אחריה וכו', ואם לאו אסור לו לילך אחריה כ"ז שהוא רואה ומכוונת כנגדו מפני הרהור וצריך להתעכב ולחזור פניו ממנה. ע"כ. והוא כדברינו בס"ד, דלטעמא דהרהור לא מהני מה שירחיק ממנה ד' אמות אלא א"כ ירחיק מלא עיניו כל זמן שאינו רואה. ולעצם הקושיא מדברי הילקוט שמעוני הנ"ל, ע' מה שכ' ליישב בזה הרה"ג ישראל ביתן בהגהות "חוקר לב" על ספר יפה ללב הנד"מ (אה"ע סי' כא). ע"ש. ואפשר דס"ל לכל הני פוס' דכל היכא שמרחיק ממנה שיעור ד' אמות מהני מה שישפיל עיניו לארץ שלא יראנה, משא"כ אם הולך בקרבתה טפי, תו לא מהני מה שישפיל עיניו מאחר שרואה אותה בע"כ, וא"כ אינו לא ינצל מהרהור. ונראה לי להביא סמך לזה ממה דאיתא בש"ע א"ח (סי' קב ס"ד) שאסור לעבור לפני המתפלל בתוך ד' אמות. ע"כ. וכתב המשנ"ב שם (ס"ק טו), דטעמא משום שע"כ מבטל כונתו. ע"ש. והנה בסי' צה ס"ב אמרי' שצריך שיכוף ראשו מעט ויהיו עיניו למטה לארץ. ע"כ. הרי דכל היכא דהוי תוך ד' אמות אף אם משפיל ראשו, אכתי רואהו, משא"כ חוץ לד' אמות דליכא למיחש לביטול הכונה, והיינו טעמא משום שכל שמשפיל ראשו תו אינו רואה חוץ לד' אמותיו. וא"כ ה"ה הכא. ודו"ק היטב.

קובץ באר התורה (קמא) פרשת וירא

ועכ"פ ע' להרדב"ז (שם) שכ' דכל היכא שהולך בדרך מצוה ואי אפשר בענין אחר מותר לילך אחר האשה, אלא שישפיל עיניו וכו'. ע"ש. וכן ראיתי בספר ערוך השלחן (אה"ע סי' כא אות ב) שכ' שבמקומות שהרחובות צרים וא"א להסתלק, יאנוס עצמו ויעצים עיניו בכל האפשר. ע"ש. וכעת הראני הרה"ג רבי יהודה ברכה לתשובתו שבספרו שו"ת ברכת יהודה ח"ג (אה"ע סי' יט) מש"כ שם בזה. וזה קרוב לדברינו הנ"ל. ע"ש.

גדר האיסור בזמן הזה

(ח) וחדשות אני מגיד למה שראיתי בספר לקט יושר לתלמיד מהרא"י בעל תרומת הדשן ע"ה (חיו"ד עמ' לז), שכתב משמיה דרביה בזה"ל: עוד אמר שמותר לילך אחר אשת חבר או אחר אמו, "משום שבזמן הזה אין מוזהרים כ"כ מלילך אחר אשה". ע"כ. ומבואר שבחלקות ישית למו בין זמנם של רבותינו בעלי התלמוד לזמננו בענין איסור ההילוך אחר אשה, שבזמן הראשונים היה הדבר אסור, משא"כ בזמננו שאין אנו מוזהרין בזה כ"כ. ולכאורה יש לעיין בדבריו במה עדיף זמננו מזמנם, ואדרבא איפכא מסתברא, וכאשר עינינו רואות בעו"ה שהיציאה לרחוב נעשית קשה מיום לחברו טפי, וא"כ היה ראוי בזמנינו להזהר ולאסור בזה טפי מזמנם, וא"כ לכאורה מה שכ' שאין אנו מוזהרין כ"כ מלילך אחר אשה צ"ב. צא ולמד ממה שהשיב רבנו הרדב"ז לגבי זמנם אם היה שייך איסור לילך אחר אשה מאחר שהנשים היו רגילות לילך מכוסות מכף רגל ועד ראש, והשיבו הרדב"ז שיש בזה איסור "דאטו מי לא עסקינן בזמן חז"ל שהיו הנשים רגילות לכסות עצמם מכף רגל ועד ראש ואפ"ה אמרו ברכות (סא). שאסור לילך אחרי אשה". א"כ כ"ש בזמנינו שבעו"ה נשים רבות הולכות בבגדי פריצות, כך שאם יהלך אחריה אי אפשר שינצל מראיות אסורות ויבוא עי"כ לידי הרהור. ועוד צ"ע במה שכ' שמותר לילך אחר "אמו" וטעמא טעים משום שאין אנו מצוים כ"כ מלילך אחר אשה. שהרי עיקר טעמא דאיסור הילוך אחר אשה משום הרהור הוא, וכבר ביארנו לעיל שבאשתו אין הטעם משום הרהור, וא"כ י"ל דכ"ש גבי אמו דלא שייך טעמא דהרהור. ואף א"ת דאכתי יש לאסור משום גנאי או חשד וכו', א"כ מהו שחילק בזה בין זמננו לזמן רבותינו. אולם שמא י"ל דס"ל כהרדב"ז שאף באשתו עיקר טעמא משום הרהור וכמ"ש לעיל משמו, וא"כ ס"ל שאף באמו יש לחוש להרהור. אלא שאף זה אינו, שי"ל שבאשתו חיישינן טפי שיבוא לידי הרהור מבאמו. וזה פשוט. ואולי י"ל ע"פ טעמו של המהרש"א (ברכות סא). שפי'

קובץ באר התורה (קמא) פרשת וירא

בדעת רש"י דגנאי הוא לילך אחר אשתו כיון שדרך הגדול לילך בראש, ואפשר דר"ל שמאחר דבלא"ה אין נזהרים בזה כ"כ בזמננו, לכן אף באמו אין לחוש. ומעתה מיושב בזה אף מה שהתיר לילך אחר אשת חבר מטעם זה, שבאשת חבר אפשר דלא חיישינן כ"כ שיבוא לידי הרהור מאחר שאשת ת"ח היא לאו אורח ארעא שיהרהר בה משום כבוד תורתו של בעלה. אולם כ"ז דוחק מאחר שנימק בסו"ד שהוא משום "שבזמן הזה אין אנו מוזהרים כ"כ מלילך אחר אשה". ע"כ. ומשמע דכל אשה קאמר. וצ"ב. וראיתי להגאון המפורסם רא"י וולדינברג בשו"ת ציץ אליעזר (ח"ט סימן נ) שכבר עמד בקושיא זו ע"ד הלקט יושר הנ"ל דמאי שנא זמננו מזמננו, וכתב ליישב דשאני התם שבזמן הקדום לא היתה האשה רגילה ללכת ברחובות קריה והיתה יושבת בירכתי ביתה, וכמש"כ הרמב"ם (פי"ג מה' אישות הי"א) שאין יופי לאשה אלא לישב בזוית ביתה שכך כתוב כל כבודה בת מלך פנימה, וכן כתב הרמ"א (אה"ע סימן עה ס"א) דאשה לא תרגיל עצמה לצאת הרבה, שאין יופי לאשה אלא לישב בזוית ביתה, ולכן היתה הפגישה עם הנשים ברחוב מביאה ביותר לידי הרהור כיון שלא היתה רגילות בהם ברחובות, משא"כ בזמן הזה שהמציאות אינה כן, ורגילים ביותר בראיית האשה, שאין כ"כ חשש עתה להרהור בהילוך אחריה. וסייע לזה מדברי הלבוש א"ח (במנהגים שבסוה"ס, אות לו) שכתב, שאע"פ שבספר חסידים כתב שבכל מקום שאנשים ונשים רואים זא"ז בסעודת נשואין אין לברך "שהשמחה במעוננו" לפי שאין שמחה לפני הקב"ה כשיש הרהורי עבירה, מ"מ אין נזהרים עכשיו בזה, "וה"ט משום שעכשיו מורגלות הנשים הרבה בין האנשים, ואין כאן הרהורי עבירה כ"כ דדמיין באפאן כקאקי חיורי מרוב הרגלן בינינו, וכיון דדשו דשו". עכת"ד הצי"א. והן אמת שמצינו בכמה דברים שכ' הפוס' לחלק בין זמנינו לזמן הראשונים, ויש זכר לדבר ממה שכ' הראבי"ה (סימן עו) גבי איסור אמירת דברים שבקדושה כנגד שער של אשה, וז"ל: דה"מ בדבר שאין רגילות להתגלות, "אבל בתולה הרגילה בגילוי שיער לא חיישינן דליכא הרהור בכה"ג, וכן בקולה לרגיל בו". ע"כ. הרי שאף דקי"ל ששיער וקול באשה ערוה משום שמביא לידי הרהור, מ"מ כל היכא שרגיל בהם ליכא למיחש, וא"כ אפשר שהוא הדין בזמנינו שהנשים רגילות לילך בין האנשים. וע' עוד בספר דרך פקודיך (מל"ת לה) שהעיר על מה שאין נזהרים כ"כ במה שציוו חז"ל אל תרבה שיחה עם האשה, ובעירובין (נג סע"ב) כששאל ר' יוסי הגלילי לברוריה באיזו דרך נלך ללוד, ענתה לו: גלילי שוטה, לא כך אמרו חכמים אל תרבה שיחה עם האשה,

קובץ באר התורה (קמא) פרשת וירא

היל"ל באיזו ללוד. ולא מצינו לת"ח יראי ה' שישקלו בפלס דבריהם שלא להרבות שיחה עם האשה, ונ"ל עפמ"ש הלבוש שבזה"ז שהנשים מורגלות בינינו, אין כאן הרהורי עבירה כ"כ, ודמיינ באפן כקאקי חיורי וכו'. וה"נ לענין זה, ודוקא בזמנם שלא היו רואים אשה בחוץ שכל כבודה בת מלך פנימה, ובראיית אשה מיד באים לידי הרהור במחשבה שבלב, משא"כ עתה שהנשים עוסקות במשא ומתן, ומורגלות בינינו, ואין האדם מתפעל בראייתן ובשיחתן לבא לידי הרהור וכו'. עכת"ד. הובאו דבריו בשו"ת יבי"א ח"ו (סי' יג אות ה). וע"ש שהאריך בזה מדברי הפוס' שסמכו ע"ד הלבוש הנ"ל שיש לחלק בין הזמנים. ע"ש. ועיינ עוד בספר עוד יוסף חי (פר' בא אות יב) ובספר ערוך השלחן (סימן עה אות ז). ודו"ק. ונראה שיש ליישב שאף טעמא דחשד לא שייך האידנא מאחר שיש רגילות לילך אחר הנשים בע"כ מאחר שהרחוב מלא בנשים תו לא יבואו לחושדו. וכן ראיתי שכ' כעיי"ז בשו"ת אדרת תפארת ח"ג (סי' מו). וע"ש שהאריך.

ועינא דשפיר חזי מ"ש הגרש"ז אויערבך זצ"ל במכתבו להגאון בעל הצי"א (הובא בצי"א שם. והועתק גם בשו"ת מנחת שלמה ח"א סי' צא אות כג) בפתגמא דנא בנותן טעם להיתרא בזה, וז"ל: נלענ"ד כמ"ש כתר"ה בסוף דבריו אך קצת באופן אחר. כי מצד הסברא הי' נלענ"ד דמלשון השו"ע פגע אשה בשוק, משמע דאין דרכן של נשים להיות בשווקים ורק על דרך מקרה ייפגע, וכידוע דלפנים הי' דרכן של נשים צנועות להיות בבית, כדכתיב כל כבודה בת מלך פנימה, ומפורסם מהחת"ס דטעמא דנשים אין מדליקות לעצמן נר חנוכה הוא כדי שלא תעמודנה על פתח הבית הסמוך לרה"ר, ולכן כשהולך כנגד אשה אין החשש גדול כי יתבייש להסתכל בה שהרי היא תרגיש בכך, משא"כ לאחריה שהוא רואה ואינו נראה חיישינן טפי. ונוסף לזה גם נראה שבזמנם הי' אפשר להזהר מלכת אחורי אשה משא"כ בזמננו הרי אף אם יברח מאחורי אשה ימצא תיכף את עצמו אחורי אשה אחרת, וכמדומה לי שנשים מצויות ברחוב יותר מאנשים, ומה גם בזמנינו שהפריצות מצויה הרבה ולצערנו הפרוץ מרובה על העומד ואין מתביישים להסתכל באשה גם בפניה, ולכן הי' לע"ד במקום מצוה או שצריך לעשות כן מצד הנימוס, אין טעם להחמיר בזמננו ומשום כך שמח לבי מהמציאה שמצא ואף שבזמן התה"ד המצב היה הרבה יותר טוב מבזמננו אבל מ"מ יתכן שגם אז כבר היו הנשים מצויות בשווקים ורחובות ובכל מקום שהולך הי' נמצא תמיד אחורי אשה ולכן כתב להקל, כן נלע"ד. וכיון

קובץ באר התורה (קמא) פרשת וירא

דבלא"ה רגיל ב"י טובא שפיר מסתבר להקל במקום מצוה. עכ"ל הגרש"ז אויערבך. ומבואר מכל הנ"ל, דאיכא תרי טעמי תריצי ללמד זכות על מה שנהגו העולם להקל כיום בענין ההילוך אחר אשה, חדא מאחר שהנשים רגילות ומצויות בינינו תו לא חיישינן כ"כ להרהור, ועוד מאחר שהרחובות מלאים בנשים אי אפשר להנצל מלילך אחר אשה, שכל פניות שפונה הרי שימצא עצמו אחר אשה. ועכ"פ המעיין היטב ישר יחזו פנימו שאף הני גדולים לא כתבו כן אלא דרך לימוד זכות, ליישב המנהג שלא נהגו להזהר בזה מאחר שיש קושי בדבר. ואף הגרש"ז אויערבך הנ"ל לא התיר בסו"ד אלא במקום מצוה. וכן הוא אף למעיין במקור הדברים בלבוש שכ' הציץ אליעזר הנ"ל להסתייע מדבריו, יראה שאף הוא לא כ' כן אלא בדרך "אפשר", שאחר שהביא דברי הס"ח הנ"ל, כ' בזה"ל: "ואפשר" משום שעכשיו מורגלות הנשים הרבה בין האנשים ואין כאן הרהורי עבירה כ"כ, דמיין עלן כקאקי חיורא מתוך רוב הרגלן בינינו וכיון דדשו דשו. עכ"ל. הרי דלא פשטי"ל דבר זה ולא כ"כ אלא ליישב המנהג שנהגו בזמנו להקל בזה, וכן מתבאר מדברי מרן החיד"א בשו"ת יוסף אומץ (סי' מז סוף אות א) שלא נאמרו דברי הלבוש הנ"ל אלא דרך לימוד זכות, וכמ"ש לדייק מדבריו לנכון בספר גן נעול ח"א (פ"ד). ועוד נראה שיש לחלק בין זמן הלבוש לזמנינו, שהנה הגאון הנ"ל חי לפני קרוב לחמש מאות שנה, ואף שהיו הנשים יוצאות לרחובה של עיר, מ"מ לא היתה פריצות גדולה כ"כ כבזמנינו בעו"ה, שהרי היה חי קרוב לתקופת הרדב"ז שהבאנו לעיל, ובזמנם היה מנהג הנשים לילך מכוסות מכף רגל ועד ראש כמבואר בדברי השואל בתשובת הרדב"ז שם, משא"כ בזמנינו מי הוא זה שיאמר זיכיתי לבבי, ואף שיראה נשים שכל בשרן מגולה מכף רגל ועד ראש שיוכל לומר שמאחר שרגיל בראייתן אינו בא עי"כ לידי הרהור ודמיין באפיה כקאקי חיורי, דאטו אש בנעורת ולא תהבהב. וכ"כ השדי חמד (מע' חתן וכלה סי' יב) שמי יאמר זיכיתי ודמיין בעיניי כי קאקי חיורי. כיעו"ש. ושו"ר שכ"כ בשו"ת משנה הלכות ח"ה (סי' רכז), "שבפרט בימי הקיץ ואפילו בכל השנה שיוצאים כעת הנשים בשחצניות מגולי בשר בידים בחזה ושוק ועוד יותר אשר כמעט א"א שלא יסתכל ויהרהר השם ירחם, גם הלבוש ז"ל מודה לאיסור" וכו'. ע"כ. וכ"כ בשו"ת שבט הלוי חי"א (סי' רפה אות ז) שאין להקל בהילוך אחר אשה אף בזמנינו. ע"ש. ומעתה יש לומר שמה שכ' הצי"א להסתייע מדברי הלבוש הנ"ל, אחה"ר מכת"ר דבר זה צל"ע אם יש מקום להסתייע מדבריו ובפרט בזמנינו, דבלא"ה דברי הלבוש הנ"ל אינם מוסכמים להלכה. ע' בדברי

קובץ באר התורה (קמא) פרשת וירא

האחרונים באה"ע (סי' סב) שהביאו לדברי הס"ח להלכה למעשה. ע' בב"ח ובב"ש יד אהרן ועוד. וראיתי עוד למה שכתב בזה הגאון בעל טהרת יום טוב ח"ט (עמ' קפ והלאה) משם ספר קדושים תהיו, שאחר שהרבה לפקפק ע"ד הלבוש באורך מדברי הש"ס, כ' שם שתלמיד טועה הוסיף שם כמה מילים. ע"ש באורך. וגם בשו"ת להורות נתן ח"א (סי' נט) הניח דברי הלבוש הנ"ל בצ"ע. וראיתי אחרי רוא"י שאף דברי הלקט יושר הנ"ל אינם מוסכמים להלכה, כאשר יועיין בדברי התשב"ץ קטן לתלמיד מהר"ם (סי' שצז) שהובאו בשו"ת משנה הלכות ח"ו (סי' רכו). ע"ש. וכן בקודש חזיתיה בשו"ת דברי יציב (חאה"ע סי' לט אות ד) שעמד שם בענין מה שהתיר הלקט יושר לילך אחר אשת חבר, וכ' ע"ז, דלאו מר בריה דרב אשי חתים עלה ושאיין לסמוך ע"ד נגד מה שסתמו הרמב"ם והש"ע להלכה למעשה שאין לחלק בין אשת חבר לשאר נשים, ושהוא בבחינת אין למדין הלכה מפי מעשה. והוסיף עוד שאין להסתייע מדברי הלבוש הנ"ל שכבר הביא בשדי חמד (אס"ד מע' חתן וכלה סי' יב) מה שהרעישו על זה. ואיך נקל בדבר זה שלרבינו יונה הרהור הוא מה"ת והביאו להלכה בב"ש (אה"ע סי' כא ס"ק ב) ושאף לדעת הרמב"ם שלא נמנה בכלל התרי"ג מצות, מ"מ כתב בדרך פקודיך (הקדמה ז) שהוא מודה שאסור הוא מהתורה. עכת"ד. ועכ"פ מבואר הדבר מאליו שאף בזמנינו לא הותרה הרצועה לילך אחר אשה. וכ"ש אם יודע בעצמו שע"י שיהלך אחריה יבוא עי"כ לידי הרהור, שוב אין היתר לילך אחריה, דתו לגביה לא שייך כלל טעמו של הלבוש שהרי בא עי"כ לידי הרהור, וכל כה"ג אף לדעת הלבוש הנ"ל יש לאסור. וזה פשוט. אולם כל היכא שיש לו הכרח לילך לצורך מצוה וכיו"ב אי אפשר לאסור הדבר, ועכ"פ יתנהג בחכמה לעשות תחבולות כך שלא יבוא לידי חשש הרהור, ואי אפשר לאסור ד"ז שאל"כ נאסור היציאה לגברים לרחובה של עיר ודבר זה לא שמענו. וראיתי להגר"נ קרליץ שליט"א בחוט שני (אה"ע עמ' נ) שכ' שבזמנינו שהרחובות מלאים בנשים, עכ"פ מוטב שילך במהירות כדי שלא ישהה אחר אשה אחת זמן רב. ע"ש.

איסור ישיבה אחרי אשה

(ט) ועתה הבוא נבוא אל העי"ן אם דין זה אמור דוקא לענין הליכה אחר אשה או דלמא יש איסור אף בישיבה אחריה. דהנה מלשון הגמ' דאמרי' "לא יהלך" אחר אשה, משמע שעיקר האיסור הוא דוקא לילך אחריה. והביאור בזה שאז שייך חשש הרהור טפי, כמבואר בדברי הרדב"ז הנ"ל שכתב

קובץ באר התורה (קמא) פרשת וירא

שמאחר שרואה ומכיר בתנועת אבריה בא ע"כ לידי הרהור, משא"כ היכא שיושב אחריה ואינה מהלכת, באופן שאינו רואה תנועת אבריה, אפשר שלא שייך לאסור בזה. וכן ראיתי שכתב לדייק מדברי הרדב"ז הללו בספר הסתכלות בהלכה (פ"ד סי"ז הע' מג), והוסיף עוד שאף טעמא דחשד ליכא בכה"ג. ע"ש. אולם אי מהא לא איריא, דנראה שלא דברו אלא בדבר ההווה והמצוי בזמנם, שדרך האדם היתה לפגוע באשה בדרך הילוך ברגליו ולא היה הדבר מצוי שהוזקק לישב אחר אשה. ואף שגם בזמנם היו עגלות וכיו"ב, מ"מ דברו בדבר המצוי, משא"כ בזמנינו אחר המצאת הרכבים וכו', שמצוי הדבר הרבה, אפשר שיש לאסור אף הישיבה אחר האשה. וזיל בתר טעמא, דקושטא הוא שאף בישיבה אחריה שייך טעמא דהרהור כל היכא שרואה גופה ומתעכב מאחריה אף אי לא חשיב כמהלך אחריה. ואע"פ שאין ראיה לדבר, זכר לדבר מהא דכ' התרה"ד בשאלתו (סי' רנא) [וכידוע שבעל התרה"ד הוא אף הרב השואל בספרו וכמ"ש הש"ך (יו"ד סי' קצו ס"ק כ) וש"ד], אשה נדה מהו שתשב עם בעלה על העגלה וכו', בדרך שלא יגע בה כלל "כגון הוא לפנים והיא לאחור" ע"כ. הרי שדקדק לומר כגון שהוא לפנים והיא לאחור. וי"ל. וראיתי שכבר מקור נפתח לדבר זה בדברי הפוסקים. דהנה בספר חוט שני (אה"ע עמ' רסט), כ' משמיה דמרן החזו"א שהיה מחמיר מאד שלא לישב אחר אשה באוטובוס. ע"ש. וכן ראיתי בשו"ת משנה הלכות חי"ב (סימן רצט) שנשאל אם שייך דין אחורי ארי ולא אחורי אשה בישיבה ברכב או באוטובוס וכיו"ב, והשיב שודאי ששייך, והוסיף "שאפשר שגרע יותר היושב מההלך, דהמהלך מחשבתו גם על ההילוך שלו ועסוק בדרכו, משא"כ היושב דמופנה הוא" וכו'. ע"ש. והניף ידו שנית בחי"ז (סימן כז). ועיין שם שהביא ראיה לזה מספר תשב"ץ קטן לתלמיד מהר"ם (סי' שצז). ע"ש. וראה עוד בשו"ת אז נדברו ח"י (סימן כח) שכ' ששמע משם מרן החזו"א ז"ל שהחמיר מאד לא לשבת אחרי אשה באוטובוס. אלא שהרהמ"ח שם כ' לחלק בין ישיבה אחר אשה לבין הילוך, שבישיבה אחרי אשה אם אין לו עצה אחרת מותר, ועוד שבהילוך יש עצה כגון שיעצים עיניו או ימתין עד שתתרחק מלפניו וכיו"ב, משא"כ בישיבה שאם נאסור הישיבה נאסור עליו הנסיעה לגמרי, וזה לא שמענו. ע"ש. וכן ראיתי להגר"י רצאבי נר"ו בש"ע המקוצר (קדושה. עמ' ריא) שפסק לאסור הישיבה אחר אשה [וע"ע בש"ע המקוצר (שם בהערה) שכ' משמיה דהגר"מ גרוס בספר אום אני חומה שיש לאסור אף לעמוד אחר אשה בתור ואף אם אינו עומד שם אלא לזמן קצר. והמחבר שם האריך לדון בדבריו.

קובץ באר התורה (קמא) פרשת וירא

ועכ"פ מתבאר מדבריו שם שמסכים לענין הלכה דכל היכא שמתעכב אחריה יש לאסור לעמוד אחר אשה בתור. וכן כתב שם בהלכה למעלה. ע"ש. אולם נראה שבאמת דבר זה כמעט ואי אפשר לקיימו, מאחר שרוב ככל מרכזי הקניות והחנויות מלאים בנשים, וכמעט שלא יבצר שלא יצטרך לעמוד אחר אשה בתור, שזה אינו בנמצא ע"פ רוב. ולכן היכא שאי אפשר בענין אחר יש לסמוך ע"ד הצי"א והגרש"ז אוריבעך הנ"ל בהיתר הליכה אחר אשה, שאף הכא שייכי כל הני טעמי שזכרו בדבריהם, וכבר כתבנו לעיל דכל היכא שהולך בדרך מצוה או שיש לו הכרח כיו"ב אין להחמיר בזה דאל"כ נאסור היציאה לגברים לרחובה של עיר וזה לא שמענו, וה"ה הכא. ונראה שעכ"פ ישתדל בכל עוז לצאת לרחוב או לילך לקנות צרכיו בשעות שאין הרבים מצוים ועי"כ אפשר שיוכל להנצל מזה].

אלא שנראה לע"ד שאף שכ' לעיל דשייך טעמא דהרהור אף ביושב אחר אשה, מ"מ נראה דכל היכא שהמושב שמלפניו מסתיר גופה כאשר מצוי הדבר בחלק מן האוטובוסים והרכבות כיום, יש להקל בזה בפשיטות, דכל כה"ג לא שייך טעמא דהרהור שהרי אינו רואה גופה כלל, ואף לטעמא דחשד לא שייך דבר זה בישיבה אחר אשה כה"ג. ואף שהיה מקום לצדד בזה להחמיר אף היכא שאינו רואה גופה מהא דכ' השל"ה הק' להוכיח מדברי הגמרא ברכות (סא.) דאדם וחוה פרצוף אחד נבראו, ואמרינן ע"ז דמסתברא שהאיש מסגי ברישא משום שאסור לילך אחר אשה, ומוכח שאף שלא היה רואה אותה כלל יש גנאי בדבר. וכ' ללמוד מזה שהוא הדין אף לגבי סומא שאסור לו לילך אחר אשה אף שאינו רואה אותה כלל מאחר שאין הדבר תלוי בראיה, וא"כ הוא הדין הכא אף שאינו רואה את האשה היושבת מלפניו לכאורה היה מקום לאסור הדבר. מ"מ מלבד שכבר עמדו רבותינו האחרונים ע"ד השל"ה הנ"ל ודחו דבריו. עיין באבות הראש להגר"י פלאג"י בפ' על אבות דר"נ (פ"ב). וע"ע לרבנו מרן החח"מ בשדי חמד (כללים, מע' האל"ף אות שב) ועוד לו בפאה"ש (מע' האל"ף אות קמט) שהביא דברי האבות הראש הנ"ל. ע"ש. מ"מ לקושטא נראה שזה אינו, ובנ"ד אף לדעת השל"ה יש להתיר כל היכא שאינו רואה את גופה, דלא כ' כן אלא לענין הליכה דהתם שייך טעמא דגנאי או חשד ואף אפשר ששייך טעמא דהרהור, משא"כ בנ"ד דלא שייך טעמא דגנאי, ואף לא טעמא דחשד והרהור. ועוד שאף א"נ ששייך טעמו של השל"ה, מ"מ נראה שאין להחמיר בזה אלא לכתחילה וכמ"ש השדי חמד, משא"כ היכא

קובץ באר התורה (קמא) פרשת וירא

שאי אפשר בענין אחר יש להקל בזה, דאל"כ נמצאת מבטל ממנו הנסיעה וזה לא שמענו וכמ"ש בשו"ת אז נדברו הנ"ל. וכן ראיתי בספר נטעי גבריאל (הלכות יחוד פנ"ו סט"ז) שכ' שאם המושב מכסה אותה לגמרי אין חשש כלל. ע"ש. וע' בשו"ת דברות אליהו אברג'ל ח"ו (חאה"ע סימן פו) שכתב להקל לשבת אחרי אשה באוטובוס אף לכתחילה אם לבושה בלבוש צנוע. ע"ש בדבריו. וכן ראיתי בשו"ת אדרת תפארת ח"ג (סימן מז) שהאריך שם בסוגיא זו, וכתב לדחות דברי המשנה הלכות הנ"ל שאסר הדבר, וסו"ד העלה שהעיקר שיש להתיר לשבת אחרי אשה באוטובוס אם היא לבושה בלבוש צנוע, דאל"ה יש לאסור מחשש שיבוא לידי ראיות אסורות. ע"ש. וא"כ הוא הדין לנידו"ד באופן שאינו רואה אותה מחמת שהמושב מסתיר את גופה. ואפשר שאף מרן החזו"א לא החמיר בדבר אלא במקום שרואה את גופה או חלק מגופה כאשר מצוי הדבר בחלק מן האוטובוסים כידוע. וע"ע בספר המכוננית והלכותיה (סימן ג) מש"כ בזה. ע"ש. ולכן נראה שהעיקר בזה שאם אי אפשר בענין אחר יש להקל לשבת אחר אשה באוטובוס כל היכא שיודע בעצמו שלא יבא עי"כ לידי הרהור. וכן ראיתי שפסק להלכה בספר הסתכלות בהלכה (פ"ד אות יז). ע"ש.

אולם נראה שברכב או בחלק מן האוטובוסים שיכול לראות את גופה הדבר חמור יותר מאחר שאין המושב מסתיר את גוף האשה היושבת לפניו, וכ"ש כאשר הדבר מצוי שבזמן שאינו יושב ממש אחורי האשה שעיי"כ יכול לראות גופה, שבזה יש להחמיר טפי מטעמא דהרהור. אולם למעשה אף בזה אם אי אפשר בענין אחר, ובפרט היכא שהולך לדרך מצוה ואי אפשר בענין אחר יש להקל באופן שישמור את עיניו שלא להביט בה, והנה ראוי בכל הנ"ל שישתדל לעסוק בתורה באותה שעה, דתורה אגוני מגנא ואצולי מצלא (סוטה כא.), וכבר כתב רבינו הרמב"ם (פכ"ב מה' איסורי ביאה הכ"א), שאין מחשבת עריות מתגברת "אלא בלב הפנוי מן החכמה". וכן הוא לשון מרן הש"ע אה"ע (סי' כג ס"ג), "אם יבא לו הרהור יסיע לבו מדברי הבאי לדברי תורה שהיא אילת אהבים ויעלת חן" וכו'. ע"כ. ונראה דכל כה"ג יש לדון אם מוטב שישב על ידה, שלכאורה עדיף טפי שהרי אינו רואה, ובפרט שיכול לישב סמוך לחלון ואז יוכל להטות ראשו לחלון. אלא שלכאורה הדבר זר ומוזר שיראו אדם שומר תורה ומצות יושב ליד אשה שאינה לבושה בצניעות, ומה גם נראה שלא ימלט מהרהור, וא"כ מה הועילו חכמים בתקנתן.

קובץ באר התורה (קמא) פרשת וירא

ודע שלא אסרו אלא ההליכה אלא אם הולך אחרי האשה, משא"כ אם נמצאת בצדו שלא אסרו הדבר, כמבואר בשו"ת הראב"י (סי' נז). וע"ע בספר יוסף את אחיו פלאג'י (מע' האל"ף אות ז). ועוד. והוא הדין דאיכא נפק"מ בכל הנ"ל.

המורם מכל האמור:

א. אסור לילך אחר אשה. ואם פגע באשה בדרך ימהר להשמט מאחריה ע"י שיעקוף אותה או שימתין עד שתתרחק ממנו בשיעור שלא יוכל לראות תנועת אבריה. ואם אינו יכול לעשות כן ימתין עד שתתרחק יותר מד' אמות. ואם אינו יכול אף באופן זה, אם הולך לדרך מצוה או כל כיו"ב, רשאי לילך אחריה אלא שישמור עיניו מלהסתכל בה שלא יבא עי"כ ח"ו לידי הרהור.

ב. אף בעמידה בתור או בחנות וכיו"ב אחר אשה יש להחמיר לכתחילה שלא לעמוד אחר אשה מאחר שיש לחוש שמחמת העיכוב מאחריה זמן רב יבוא להביט בה ויבוא עי"כ לידי הרהור. אולם במקום שאי אפשר בענין אחר יש להקל בזה, ומ"מ ישמור את עיניו שלא להביט בה. וכל ערום יעשה בדעת כך שילך לקנות צרכיו בשעות שאין החנויות מלאות באנשים שלא יבא לידי כך.

ג. אין איסור בכל הנ"ל אלא היכא שנמצא מאחוריה, משא"כ אם מסלקה לצדדין ונמצאת מצידו לא חיישינן לכל הנ"ל.

ד. יש פוס' שכתבו להקל בכל הנ"ל בזמננו מאחר שהנשים מצויות ביותר ורגילות בינינו דתו לא חיישינן כ"כ שיבוא עי"כ לידי הרהור. ועוד מאחר שכמעט אי אפשר להנצל מכך מאחר שהרחובות מלאים בנשים, לכן יש להקל בזה כל היכא שיש צורך בדבר ובפרט היכא שהולך לצורך מצוה. אולם אף בזה כ' בספר חוט שני (אה"ע עמ' נ) שיש להשתדל שלא ימצא אחר אותה אשה זמן רב. אולם כל זה אם יודע בעצמו שלא יבוא עי"כ לידי הרהור, משא"כ אם יודע בעצמו שיבא לידי הרהור אף להני פוס' אין היתר בדבר.

ד. גם בישיבה אחר אשה באוטובוס או ברכב יש לאסור לכתחילה כל היכא שרואה גופה מחשש הרהור. וכ"ש היכא שאינו יושב ממש מלאחריה אלא בצידוד באופן שיכול לראות גופה שחמור הדבר טפי. אולם באופן שהמושב

קובץ באר התורה (קמא) פרשת וירא

מסתיר כל גופה של האשה היושבת מלפניו, אין לאסור הדבר. אלא שמהיות טוב כל היכא שיכול להזהר אף בזה יש לעשות כן לכתחילה. ומ"מ אף בכל הני אם הוצרך ליסוע מחמת הכרח לדרך מצוה וכיו"ב שאי אפשר בענין אחר, יש להקל באופן שישמור את עיניו מלהביט בה, וישתדל לעסוק בתורה.

פירות הנושרים מן המחוב'ר:

א. אסור לאדם להרהר בנשים. ויש לאדם איסור להרהר אף באשתו באופן שמהרהר בה ממעשה תשמיש וכיו"ב, מפני שיכול לבוא עי"כ לידי הוצאת ז"ל. אולם מותר להרהר ביופיה או בשאר מעלותיה, וכן הוא הדין לסתכל בבגדי צבעונין שעליה אף שנהנה בראייתה. (וע' במערכת הה"א בענין אם מותר לנשים להרהר בגברים. ע"ש).